

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΡΩΜΑΙΟΚΡΑΤΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ*

Στὸ Τμῆμα Ἀρχαιολογικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ '78 προετοιμάζουμε τὴν ἔκδοση ἐνὸς Corpus ἀρχαίων ἐπιγραφῶν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας¹. Ἡ ἔκδοση ὅμως αὐτῇ θὰ καθυστερήσει ἀκόμη γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους τῆς θέλησής μας. Γι' αὐτὸ θεώρησα σκόπιμο νὰ δώσω στὴ δημοσιότητα τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα ποὺ προσφέρει τὸ ἐπιγραφικὸ ὑλικὸ ποὺ ἔχουμε συγκεντρώσει ως τώρα, ὥστε νὰ διαφωτιστοῦν δρισμένες ἄγνωστες πτυχὲς τῆς πολιτιστικῆς ἱστορίας τῆς μακεδονικῆς αὐτῆς περιοχῆς. Ἔτσι, τὸν Ἀπρίλη τοῦ '82 καὶ τὸ Μάη τῆς ἵδιας χρονιᾶς στὸ «Γ' Συμπόσιο Ἰστορίας-Λαογραφίας-Γλωσσολογίας Δυτικομακεδονικοῦ χώρου» καὶ στὸ «Γ' Πανελλήνιο Ἰστορικὸ Συνέδριο», ποὺ ἔγιναν ἀντίστοιχα στὴ Θεσσαλονίκη, μίλησα γιὰ τὶς λατρεῖες καὶ τοὺς θρησκευτικοὺς θεσμοὺς στὴ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὴ ρωμαιοκρατία μὲ βάση τὶς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες². Ἐδῶ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ παρουσιάσω καὶ νὰ ἀναλύσω τὸ ἀνθρωπωνυμικὸ ὑλικὸ ποὺ προσφέρουν οἱ ἐπιγραφές ρωμαϊκῆς ἐποχῆς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Ἄπὸ τὴν ἀνθρωπωνυμιογικὴ ἔρευνα ποὺ κάναμε διαπιστώσαμε ὅτι στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ποὺ ἔχουμε μελετήσει ως τώρα καὶ ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὰ μέσα περίπου τοῦ 2ου π.Χ. ως τὰ μέσα τοῦ 4ου μ.Χ. αἰώνα, μνημονεύονται συνολικὰ 454 παραδείγματα ἀνθρωπωνυμίων· ἀπὸ αὐτὰ τὰ 25 παραδόθηκαν στὶς ἐπιγραφές ἐλλιπὴ καὶ εἶναι δύσκολο νὰ συμπληρωθοῦν μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα³. Ἀπὸ τὴ στατιστικὴ πάλι ἔρευ-

* Τὸ κείμενο τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀποτέλεσε ἀντικείμενο ἀνακοίνωσης στὸ «Η' Διεθνές Συνέδριο Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς ἐπιγραφικῆς» (Αθήνα, 3-9 Ὁκτώβρη 1982).

1. Βλ. «Μακεδονικά» 20 (1980) 561-562.

2. Βλ. Δ. Σ α μ σ ἀ ρ η, Ἀπὸ τὸ μελλοντικὸ Corpus ἀρχαίων ἐπιγραφῶν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες σχετικά μὲ τὶς λατρεῖες τριῶν θεοτήτων στὴν Ἐλιμιώτιδα καὶ Ἐορδαίᾳ κατὰ τὴν περίοδο τῆς ρωμαιοκρατίας, «Πρακτικὰ Γ' Συμποσίου Ἰστορίας-Λαογραφίας-Γλωσσολογίας Δυτικομακεδονικοῦ χώρου» (Θεσσαλονίκη, Ἀπρίλης 1982) (ὑπὸ ἐκτύπωση)· τοῦ Ἰδιού, Ἀπὸ τὸ μελλοντικὸ Corpus ἀρχαίων ἐπιγραφῶν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Οἱ λατρεῖες τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κατὰ τὴ ρωμαιοκρατία σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες. Ἀνακοίνωση στὸ «Γ' Πανελλήνιο Ἰστορικὸ Συνέδριο» (Θεσσαλονίκη, Μάης 1982).

3. Βλ. τὸν ἀνθρωπωνυμικὸ κατάλογο ποὺ παραθέτουμε στὸ τέλος τῆς ἐργασίας.

να σχετικά μὲ τὴ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν ἀνθρωπωνυμίων, ποὺ τὰ ἀποτελέσματά της συνοψίζονται στὸν παρακάτω πίνακα, ἀποδείχτηκε δτὶ, μὲ βάση τὴν ἀρχαία γεωγραφικὴ διαίρεση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας¹, δ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἀνθρωπωνυμίων μαρτυρεῖται σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Ἐλιμιώτιδας, ἡ ὅποια ἦταν καὶ ἡ μεγαλύτερη σὲ ἔκταση καὶ πληθυσμὸ περιοχὴ (βλ. πιὸ κάτω τὸν χάρτη τοπογραφικῆς κατανομῆς τῶν ἀνθρωπωνυμίων). Ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες τρεῖς περιοχὲς ('Ορεστίδα, Ἐορδαία καὶ ἐλληνικὸ τμῆμα τῆς Λυγκηστίδας), ποὺ εἶχαν τὴν ἴδια περίπου ἔκταση, προηγεῖται σὲ ποσοστὸ ἀνθρωπωνυμίων ἡ 'Ορεστίδα, ποὺ ἦταν ἡ πιὸ ἀραιοκατοικημένη περιοχή. Αὐτὸ δῆμος διφείλεται στὸ γεγονός δτὶ στὴν περιοχὴ αὐτῇ βρέθηκε τὸ περίφημο δόγμα τῶν Βαττυναίων², ποὺ διέσωσε ἔνα κατάλογο ἀπὸ 100 δύνοματα. Ἐτσι, ἀν δὲν ὑπῆρχε ὁ τυχαῖος αὐτὸς παράγοντας, κανονικὰ θὰ ἐρχόταν δεύτερη σὲ ποσοστὸ ἀνθρωπωνυμίων ἡ Λυγκηστίδα, τρίτη ἡ Ἐορδαία καὶ τελευταία ἡ 'Ορεστίδα, πράγμα ποὺ θὰ ἀνταποκρινόταν καὶ στὴ δημογραφικὴ πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τέλος, ἀπὸ τὴ στατιστικὴ ἔρευνα προέκυψε δτὶ ἀπὸ τὰ 454 συνολικὰ παραδείγματα ἀνθρωπωνυμίων τὰ 335 (δηλ. ἔνα ποσοστὸ 73,8%) εἶναι ἐλληνικὰ καὶ τα 119 (δηλ. ἔνα ποσοστὸ 26,2%) ξένα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝΥΜΙΩΝ

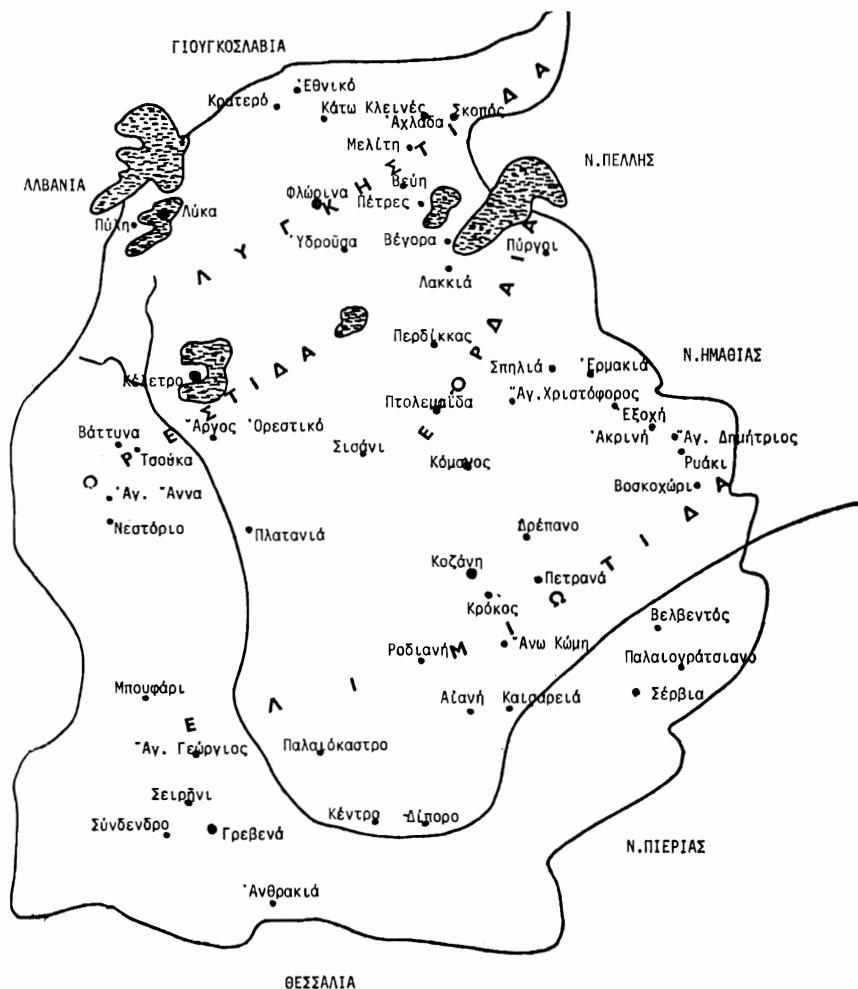
<i>Περιοχὴ</i>	<i>Συνολικὸς ἀριθμὸς παραδειγμάτων ἀνθρωπωνυμίων</i>	<i>Ἐκαποστιαίᾳ ἀναλογία</i>
'Ἐλιμιώτιδα	190	41,8 %
'Ορεστίδα	111	24,5 %
Λυγκηστίδα	93	20,4 %
'Εορδαία	60	13,2 %

Ἐλληνικὰ ἀνθρωπωνύμια. Τὰ ἐλληνικὰ ἀνθρωπωνύμια, δπως δείχνουν τὰ στατιστικὰ δεδομένα, εἶναι σχεδὸν τριπλάσια ἀπὸ τὰ ξένα. Ἀπὸ τὰ ἀνθρωπωνύμια αὐτὰ τὰ 190 (δηλ. ἔνα ποσοστὸ 56,7%) ἔχουν πανελλήνιο χαρακτήρα, δηλαδὴ εἶναι κοινὰ σὲ δύο τὸν ἐλληνικὸ καὶ ἔξελληνισμένο κόσμο, καὶ μποροῦν νὰ διακριθοῦν σὲ δύτερη κατηγορίες: 1) θεοφόρα ('Απολλόδωρος, 'Αρτεμίδωρος, Διογένης, Διονύσιος κ.λ.π.), 2) μυθολογικὰ (Θησεύς, Ἰόλαος

1. Βλ. Μ. Δήμιτσα, 'Αρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας, II, Ἀθῆναι 1874, 68 κ.ξ. F. P a p a g l o u, Makedonski građevi u rimsko doba, Skopje 1957, 167 κ.ξ. N. G. L. H a m m o n d, A History of Macedonia, I. Historical Geography and Prehistory, Oxford 1972, 102 κ.ξ.

2. JHS 33 (1913) 339.

κ.ἄ.), 3) ἴστορικά (Ἄτρειδης, Λεωνίδας κ.ἄ.), 4) ὄνόματα ποὺ δείχνουν φυσικές ή ηθικές ιδιότητες (Εὔτακτος, Εύχειρος, Λογική κ.ἄ.), 5) ὄνόματα ποὺ ἐκφράζουν ἐλπίδες ή ἄλλες ιδέες τῶν γονέων (Ἐπιχάρης, Εὐτύχης, Εὐφρόσυνος, Πολυχάρης κ.ἄ.), 6) ὄνόματα δανεισμένα ἀπὸ τὴν φύση (Λέων, Λεωνᾶς·

Χάρτης τοπογραφικῆς κατανομῆς τῶν ἀνθρωπωνυμίων στὸ Δυτικομακεδονικὸ χῶρο.

Λύκος, Μέλισσα, Μόσχος, Ποτάμων, Σελήνη, Ὑάκινθος κ.ἄ.), 7) ἐθνικά ή ὄνόματα πόλεων χρησιμοποιούμενα ὡς ἀνθρωπωνύμια (Θεσσαλονίκη, Νεικόπολις, Παριανδός) καὶ 8) ὄνόματα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸν πόλεμο (Νει-

κόμαχος, Ἰππόστρατος, Νικόστρατος, Πολύστρατος, Πρατονείκης, Νίκαια, Θεσσαλονίκη κ.ἄ.). Στήν κατηγορία αὐτή μποροῦν νὰ ὑπαχθοῦν καὶ τὰ δνόματα πολλῶν μυθικῶν ἢ ιστορικῶν προσώπων, ποὺ εἶναι γνωστὰ γιὰ τὸν ἡρωϊσμὸ καὶ τὶς πολεμικές τους ίκανότητες (Θησεύς, Διομήδης, Μενέλαιος, Λεωνίδας κ.ἄ.).

Ἐπίσης, ἀνάμεσα στὰ ἐλληνικὰ ἀνθρωπωνύμια ὑπάρχουν τρία ιστορικὰ ἢ πειρωτικά (Νεοπτόλεμος, Ὄλυμπιας, Πύρρος) κι ἔνα θεσσαλονίκη (Θεόττας). Ἰδιαίτερα δῆμος αὐξημένος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν μακεδονικῶν ἢ παραδείγματων σὲ 145 καὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ 43,3% στὸ σύνολο τῶν ἐλληνικῶν ἀνθρωπωνύμων. Ἀπὸ τὰ μακεδονικὰ δνόματα πιὸ συχνὰ μαρτυροῦνται στὶς ἐπιγραφὲς τὰ ἀκόλουθα ιστορικά: Φίλιππος (17 παραδείγματα τοῦ δνόματος), Ἀλέξανδρος (17 παραδείγματα), Ἀντίγονος (12 παραδείγματα), Ἀμύντας (9 παραδείγματα), Δημήτριος (7 παραδείγματα), Λυσίμαχος (6 παραδείγματα), Παρμενίων (6 παραδείγματα), Κλεοπάτρα, Κοῖνος, Κοπρία (θηλ.), Κρατεύας, Νίκολαος, Ὁρέστης, Περδίκκας, Πτολεμαῖος, Φίλα, Φιλώτας καὶ Φιλωτέρα¹. Ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ μακεδονικὰ αὐτὰ δνόματα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς τοπικῆς ἀνθρωπωνυμικῆς παράδοσης τῆς Ἀνω Μακεδονίας². Συγκεκριμένα πρόκειται γιὰ χαρακτηριστικὰ ιστορικὰ δνόματα τῶν Ἐλιμιωτῶν (Ἀρπαλος, Ἀρριδαῖος, Κοῖνος), τῶν Εορδῶν (Πτολεμαῖος, Κρατεύας), τῶν Ορεστῶν (Ἀντίοχος, Περδίκκας) καὶ τῶν Λυγκηστῶν (Ἀρραβαῖος).

Τὸ αὐξημένο ποσοστὸ τῶν μακεδονικῶν δνόμάτων δίνει μιὰ ἵδια ιτερότητα στήν ἀνθρωπωνυμικὴ φυσιογνωμία τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ποὺ τὴν κάνει νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία. Τὸ ἀνθρωπωνυμικὸ αὐτὸ φαινόμενο διφεύλεται πιθανῶς σὲ δύο παράγοντες: στήν ἀναβίωση γενικὰ τοῦ «ἐθνικοῦ» αἰσθήματος τῶν Μακεδόνων κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχή, ποὺ ἐκδηλώνεται καὶ μὲ τὴν ἀλεξανδρολατρεία³, καὶ εἰδικό-

1. Γενικὰ γιὰ τὰ μακεδονικὰ ἀνθρωπωνύμια βλ. O. Hoffmann, Die Makedonen, ihre Sprache und Volkstum, Göttingen 1906, 116-231. I. Russu, Macedonica (Onomasticon), «Ephem. Dacoromania» 8 (1938) 114-221. J. Calléris, Les anciens Macédoniens. Étude linguistique et historique, I, Athènes 1954, 289-297.

2. Βλ. O. Hoffmann, δ.π., 153-167.

3. Σχετικὰ μὲ τὴν ἀλεξανδρολατρεία βλ. Δ. Κανατσούλη, Τὸ κοινὸν τῶν Μακεδόνων, «Μακεδονικά» 3 (1953/55) 43-44.

τερα στὸ «συντηρητισμὸ» καὶ στὴν ἐμμονὴ τῶν Δυτικομακεδόνων στὴ μακεδονικὴ ἀνθρωπωνυμικὴ παράδοση. Ἐξάλλου τὴν προσκόλλησή τους στὴν ἀνθρωπωνυμικὴ παράδοση τὴ μαρτυρεῖ καθαρὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ περισσότερα πρόσωπα μὲ μακεδονικὰ ὄνόματα ἔχουν μακεδονικὸ καὶ τὸ πατρωνυμικό τους· ἐπίσης δλα τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἀκολουθοῦν τὸ γνωστὸ ἐλληνικὸ ὄνοματολογικὸ τύπο, σύμφωνα μὲ τὸν ὄποιο τὸ κύριο ὄνομά τους εἶναι σὲ ὄνομαστικὴ πτώση καὶ τὸ πατρωνυμικό τους σὲ γενική. Τὴν προσκόλλησή τους αὐτὴ στὴν παράδοση τὴν εὐνόησαν γεωγραφικοὶ καὶ πολιτικοὶ παράγοντες. Συγκεκριμένα ἡ γεωγραφικὴ ἀπομόνωση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ δεχτεῖ αὐτὴ λιγότερες πολιτιστικὲς ἐπιδράσεις σὲ σύγκριση μὲ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὴ συνέχιση τῆς παράδοσης εἶχε εὐνοήσει καὶ ἡ ρωμαϊκὴ πολιτική, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχε παραχωρήσει μεγαλύτερη ἐλευθερία καὶ αὐτονομία στοὺς Ἐλιμιῶτες, Ἐορδοὺς καὶ Ὁρέστες τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας¹.

Ξένα ἀνθρωπωνύμια. Ἀπὸ τὰ 119 συνολικὰ παραδείγματα ξένων ἀνθρωπωνυμίων ποὺ μαρτυροῦνται στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τὰ ἔννια (δηλ. ἔνα ποσοστὸ 7,5%) εἶναι θρακικά². Πρόκειται γιὰ τὰ ὄνόματα: Βά(σ)σος/α, Μαντα, Ματερώ, Ρυμητάλκης, Σεύθης καὶ Τήρης. Ἄλλα δέκα ὄνόματα (δηλ. ἔνα ποσοστὸ 8,4%) εἶναι ἀνατολικά. Πρόκειται γιὰ τὰ ἀντρικὰ ὄνόματα Βαβυλὼν καὶ Σαμβαθίων καὶ γιὰ τὰ γυναικεῖα ὄνόματα Ἀμμία, Ἀνούκι, Ἀφία, Μέμη, Μᾶ καὶ Μαμία³.

Τὰ περισσότερα ὅμως ξένα ἀνθρωπωνύμια εἶναι ρωμαϊκά. Αὐτὰ ἀνέρχονται σὲ 96 καὶ ἀντιπροσωπεύουν ἔνα ποσοστὸ 80,6% στὸ σύνολο τῶν ξένων ἀνθρωπωνυμίων κι ἔνα ποσοστὸ 21,1% στὸ σύνολο δλων τῶν ἀνθρωπωνυμίων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ συχνὴ μνεία τους στὶς ἐπιγραφές, μεγαλύτερη διάδοση εἶχαν τὰ ἀκόλουθα ρωμαϊκὰ ὄνόματα: 1) τὰ ραεπομίνα Κόιντος (4 παραδείγματα), Τίτος (4 παραδείγματα), Γάιος (3 παραδείγματα) καὶ Πόπλιος (3 παραδείγματα). 2) τὰ γεντιλικία Αὐρήλιος/α (14 παραδείγματα τοῦ ὄνόματος), Ιούλιος (7 παραδείγματα), Φλάβιος (5 παραδείγματα), Αἴλιος (3 παραδείγματα), Κλαύδιος (3

1. Βλ. Δ. Καννατσούλη, «Η δργάνωσις τῆς Ἀνω Μακεδονίας κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους», «Ἀρχαία Μακεδονία I», 184-192· τοῦ Ιδιού, Τὸ κοινὸν τῶν Ἐλιμιωτῶν, «Ἀρχαία Μακεδονία II» (Ἀνακοινώσεις κατὰ τὸ Δεύτερο Διεθνὲς Συμπόσιο, Θεσσαλονίκη, 19-24 Αὐγούστου 1973), Θεσσαλονίκη 1977, 129-134.

2. Σχετικὰ μὲ τὰ θρακικὰ αὐτὰ ὄνόματα βλ. D. Detschew, Die thrakischen Sprachreste, Wien 1957. Στὰ θρακικὰ ὄνόματα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἀναφέρεται καὶ δ. J. Touratoglou, L'anthroponymie thrace en Macédoine Occidentale, «Pulpudeva» (Semaines philippopolitaines de l'histoire et de la culture thrace) 2 (Plovdiv 1976) 128-146.

3. Σχετικὰ μὲ τὰ ἀνατολικὰ ὄνόματα βλ. L. Zgusta, Kleinasiatische Personennamen, Prag 1964.

παραδείγματα) και Ούαλέριος/α (3 παραδείγματα· και 3) τὰ σογνομινα Κρεῖσπος (5 παραδείγματα), Τερεντιανὸς/ἡ (4 παραδείγματα) και Ἰουλιανὸς (4 παραδείγματα). Ἀλλα ρωμαϊκὰ δόνόματα ποὺ μαρτυροῦνται μιὰ ἡ δυὸς φορὲς στὶς ἐπιγραφὲς εἰναι τὰ prae nomina Γναῖος, Λούκιος, Πρόκλος, Σέξτος και Τιβέριος, τὰ gentilicia Ἀλφίδιος, Ἀντώνιος, Μάριος, Μαρκία και Πετρώνιος/α, και τὰ cognomina Ἀγρίππας, Ἀντωνεῖνος, Λούκουλλος, Μαικήνας, Μάξιμος, Μαρκιανὸς και Σεκοῦνδος. Σχετικὰ μὲ τὴν τοπογραφικὴ κατανομὴ τῶν ρωμαϊκῶν δονομάτων, θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἀπὸ αὐτὰ μαρτυρεῖται σὲ ἐπιγραφὲς ποὺ προέρχονται ἀπὸ οἰκισμοὺς τῆς Λυγκηστίδας και τῆς Βόρειας Ἐορδαίας.

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΗΝ ΕΚΑΤΟΣΤΙΑΙΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ
ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝΥΜΙΩΝ**

ἀνθρωπωνύμια	<i>Άριθμος παραδειγμάτων</i>	<i>Έκατοστιαία ἀναλογία</i>
Πανελλήνια	190	41,8 %
Μακεδονικά	145	32 %
Ρωμαϊκά	96	21,1 %
Θρακικά	9	1,9 %
Ἀνατολικά	10	2,2 %
Ἰλλυρικά	2	0,4 %
Ἀμφίβολα	2	0,4 %

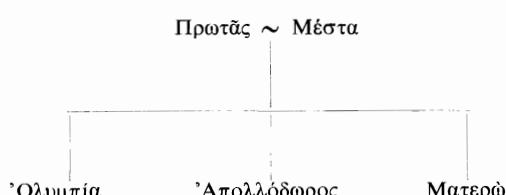
Ἄνθρωπωνυμικὸ σύστημα και τιπολογία. Τὸ ἀνθρωπωνυμικὸ ὑλικὸ προσφέρει δρισμένα διαφωτιστικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς δονοματοδοσίας τῶν ἀπογόνων, τῆς μεταβίβασης τῶν δονομάτων και τῆς διαιώνινισης δρισμένων ἀπὸ αὐτά. Ἐτσι, διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις, ὅπου τὰ παιδιὰ ἔχουν τὸ ἴδιο δονομα μὲ τοὺς γονεῖς τους (π.χ. Λυκαρίων Λυκαρίωνος, Κρισπείνα Κρίσπου, Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδρου, Ἀμύντας Ἀμύντου). Ἀξίζει μάλιστα νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὡς δομοιότητα αὐτὴ τῶν δύο δονομάτων παρατηρεῖται πιὸ συχνὰ ἀνάμεσα στοὺς φορεῖς μακεδονικῶν δονομάτων. Ἐπίσης, ἀπὸ τὴ σχετικὴ ἔρευνα προκύπτει ὅτι περισσότερες εἰναι οἱ περιπτώσεις, ὅπου πατέρας και γιὸς ἔχουν μακεδονικὰ δόνόματα, και λιγότερες ἐκεῖνες, ὅπου ὁ πατέρας ἔχει μακεδονικὸ δονομα και ὁ γιὸς του Ἑλληνικὸ ἢ ἀντίστροφα. Ἀκόμη, διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἀπὸ τὰ ἔνεα ἀνθρωπωνύμια τὰ ἀνατολικὰ και τὰ θρακικὰ ἐναλλάσσονται μέσα στὴν ἴδια οἰκογένεια συνήθως μὲ Ἑλληνικὰ—κυρίως μακεδονικὰ—και σπανιότερα μὲ ρωμαϊκά. Ἐπίσης, τὰ ρωμαϊκὰ ἐναλλάσσονται τὶς περισσότερες φορὲς μὲ Ἑλ-

ληνικά δόνόματα. Ἡ τάση αὐτὴ τῶν κατοίκων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας στὸ ἀνθρωπωνυμικό τους σύστημα ἔξηγει εύκολα τὸ λόγο, γιὰ τὸν ὅποιο ἡ ἀνθρωπωνυμικὴ φυσιογνωμία τῆς περιοχῆς αὐτῆς, παρὰ τὴν συρροή ἔνων πληθυσμιακῶν στοιχείων, δὲν ἄλλαξε· ἀντίθετα μάλιστα διατήρησε ἔντονα τὸν τοπικὸν μακεδονικὸν χαρακτήρα τῆς ὡς τὸ τέλος τῆς ρωμαιοκρατίας.

’Απὸ τὰ γενεαλογικὰ δέντρα δρισμένων οἰκογενειῶν, ποὺ μᾶς ἐπιτρέπουν οἱ ἐπιγραφὲς νὰ ἀναπαραστήσουμε, μποροῦμε νὰ σχηματίσουμε μιὰ πιὸ σαφὴ ἰδέα τοῦ συστήματος δονοματοδοσίας τῶν ἀπογόνων καὶ τοῦ τρόπου μεταβίβασης τῶν δονομάτων. Ἔτσι, βλέπουμε ὅτι ὑπάρχουν δυὸς οἰκογένειες (μιὰ πενταμελῆς¹ καὶ μιὰ τετραμελῆς²), ποὺ δла τὰ μέλη τους ἔχουν ἑλληνικὰ δόνόματα:

Σὲ ἄλλη πενταμελὴ οἰκογένεια παρατηροῦμε ὅτι δύο ἀπὸ τὰ μέλη της (μητέρα καὶ κόρη) ἔχουν θρακικὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τρία μέλη ἑλληνικὰ δόνόματα³:

Ἐνῶ σὲ ἄλλη τετραμελὴ οἰκογένεια παρατηροῦμε ἐναλλαγὴ ἑλληνικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ θρακικῶν δονομάτων⁴:

1. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 434, ἀρ. 13.

2. Φ. Πέτσα, ΑΔ 21 (1966), Χρονικά, Β², 354.

3. Α. Κεραμόπουλος, ΑΔ 14 (1931/32), Παράτημα, 49, ἀρ. 21=Rueesch, Jdl 84 (1969) 147, R 8.

4. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 436-437, ἀρ. 20=M. Alexandrescu-Vianu, «Dacia» 19 (1975) 196, ἀρ. 81.

Π. Τερεντιανός Ἀδαής ~ Τερεντιανή

Π. Τερεντιανός Ποσιδώνιος

Βάσα

Τέλος, ἀπὸ τὰ γενεαλογικὰ δέντρα δύο ἄλλων οἰκογενειῶν¹ διαπιστώνουμε
ὅτι, ὅταν δὲ ἔνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἔχει ρωμαϊκὸ δόνομα, τὸ ἔνα ἀπὸ τὰ παιδιά
τους ἔχει κι αὐτὸς ρωμαϊκό:

? ~ Κρισπείνα

Κρισπος ~ Κλεοπάτρα

Ἀντωνεῖνος

Ἀλκιμάχη

Κρισπείνα

Σχετικὰ μὲ τὴν τυπολογία, διαπιστώνει κανεὶς ὅτι στὶς ἐπιγραφές γί-
νεται χρήση ἑλληνικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ μικτῶν δονοματολογικῶν τύπων. Οἱ
τύποι αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

Α) Ἀναγραφὴ τοῦ κυρίου δόνοματος χωρὶς τὴν παράθεση τοῦ πατρωνυ-
μικοῦ.

Β) Χρήση δύο δόνομάτων (κυρίου καὶ πατρωνυμικοῦ), ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ
δεύτερο σὲ γενικὴ πτώση.

Γ) Χρήση δύο δόνομάτων (κυρίου καὶ πατρωνυμικοῦ), ποὺ καὶ τὰ δυὸ
εἶναι σὲ δόνομαστικὴ πτώση: Αἴλιος Ἀνδράγαθος, Παράμονος Πρατονείκης.

Δ) Χρήση τριῶν δόνομάτων (*tria nomina*) σὲ δόνομαστικὴ πτώση. Συνή-
θως ἀπὸ τὰ τρία δόνόματα τὰ δύο πρῶτα εἶναι ρωμαϊκὰ καὶ τὸ τρίτο (τὸ *co-
gnomen*) ἑλληνικό. Ὁρισμένες φορὲς δύος τὰ δύο πρῶτα δόνόματα εἶναι ἑλ-
ληνικά καὶ τὸ τρίτο (ώς *signum*) ρωμαϊκό (π.χ. Ἀμύντας Ἀμύντου ὁ καὶ
Κρεῖσπος).

Ἄπὸ τοὺς δόνοματολογικοὺς αὐτοὺς τύπους πιὸ συχνὰ συναντιοῦνται
στὶς ἐπιγραφές οἱ ἑλληνικοὶ (Α καὶ Β) καὶ πιὸ σπάνια ὁ ρωμαϊκὸς (Δ). Ἀξιο-
σημείωτο μάλιστα εἶναι τὸ γεγονός ὅτι εἰδικὰ οἱ φορεῖς μακεδονικῶν δόνο-

1. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 431, ἀρ. 3.- Χ. Μακρόνα, ΑΕ 1936,
4, ἀρ. 5.

μάτων—ἰδιαίτερα αὐτοὶ ποὺ ἔχουν καὶ τὰ δυὸ δόνδματά τους μακεδονικά—ἀκολουθοῦν στὴν τυπολογία πιστὰ τὴν ἐλληνικὴ δόνοματολογικὴ παράδοση. Τέλος, θὰ πρέπει νὰ ὑπογραμμιστεῖ τὸ ἐνδιαιφέρον ποὺ παρουσιάζει ὁ μικτὸς δόνοματολογικὸς τύπος (Γ), ὁ ὅποῖς ἀντικατοπτρίζει τὶς ἀμοιβαῖες ἐπιδράσεις ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες καὶ Ρωμαίους στὴν δόνοματολογικὴ τυπολογία.

Ίστορικὰ συμπεράσματα. Ἀπὸ τὰ ἀνθρωπωνυμικὰ αὐτὰ δεδομένα μπορεῖ νὰ ἀντλήσει κανεὶς πολύτιμες πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὶς λατρεῖες, τὴν σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν ἀνθρώπινον νομικὸν ἔξελλον καὶ τὴν ρωμαϊκὴν καὶ κυρίως τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐποχήν.¹ Ετσι, μὲ βάση τὰ θεοφόρα δόνόματα, διαπιστώνει κανεὶς τὴν λατρεία τῶν παρακάτω δέκα θεοτήτων:

Θεότητα	Τύποι θεοφόρων δόνομάτων	Οἰκισμοὶ ὅπου βρέθηκαν οἱ ἐπιγραφὲς
Ἄπολλων	Ἄπολλόδωρος	Μελίτη
Ἄρτεμη	Ἄρτεμᾶς, Ἄρτεμίδωρος, Ἄρτεμεισία	Ἀκρινή, Ἄχλαδα, Ν. Φλώρινας
Ἄσκληπιός	Ἄσκληπιάδης	Αἰανή, Κέντρο, περιοχὴ Κοζάνης
Ἄφροδίτη	Ἄφροδείτων	Σισάνι
Δίας	Διογένης, Διομήδης	Λύκα, Κοζάνη
Διόνυσος	Διόνυσος, Διονύσιος	Λύκα, Κοζάνη, Ἄχλαδα
Διόσκουροι	Κάστωρ	Ν. Κοζάνης
Ἐρμῆς	Ἐρμων	Βάττυνα
Ἴσιδα	Εἰσίων, Εἰσίδοτος	Σισάνι
Ποσειδώνας	Ποσ(ε)ιδώνιος	Βάττυνα, Βέγορα, Σισάνι, Σιταριά

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἱσιδα καὶ τοὺς Διοσκούρους, ποὺ γιὰ τὴν λατρεία τους μοναδικὲς ἐνδείξεις ἀποτελοῦν τὰ θεοφόρα δόνόματα, ἡ λατρεία τῶν ὑπόλοιπων θεοτήτων μαρτυρεῖται κι ἀπὸ τὶς ἀναθηματικὲς ἐπιγραφὲς ποὺ βρέθηκαν ὡς τώρα¹. Ωστόσο, ἡ τοπογραφικὴ κατανομὴ τῶν θεοφόρων δομάτων, ποὺ δὲ συμπίπτει ἀπόλυτα μὲ ἐκείνη τῶν ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπληρώσουμε τὴν εἰκόνα τῆς τοπογραφικῆς ἐξάπλωσης τῶν διαφόρων λατρειῶν. Τέλος, κρίνοντας ἀπὸ τὴν συχνότητα μὲ τὴν ὅποια ἀπαντᾶ τὸ κάθε θεοφόρο δόνομα, καταλήγει κανεὶς στὸ συμπέρασμα ὅτι εὐ-

1. Πρβ. τὴν ἀνακοίνωσή μου στὸ «Γ' Πανελλήνιο Ἰστορικὸ Συνέδριο» (Θεσσαλονίκη, Μάης 1982).

ρύτερη διάδοση ἀνάμεσα στὰ λαϊκά κοινωνικά στρώματα, ποὺ συνήθως προτιμούσαν τὰ θεοφόρα δόνόματα, είχαν οἱ λατρεῖς τῆς Ἀρτεμῆς, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ Διόνυσου καὶ τοῦ Ποσειδώνα.

’Απὸ τὴ μελέτη τῶν ἀνθρωπωνυμίων ἀντλοῦμε ἐπίσης πολύτιμα στοιχεῖα σχετικά μὲ τὴ σὲ ν θ ε σ η τοῦ π λ η θ υ σ μ ο υ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. ’Ετσι, διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ δόνόματα μὲ πανελλήνιο χαρακτήρα ὀνήκουν σὲ π α ρ ο ί κ ο υ ζ, Ἀθηναίους καὶ κυρίως Θεσσαλούς. Σὲ ἐπιγραφές ἀναφέρονται πάροικοι ἀπὸ τὴ Δολίχη, τὶς Χυρέτιες καὶ τὸ Κερκίνιο τῆς Θεσσαλίας¹. ’Εξάλλου ἐγκαταστάσεις Θεσσαλῶν στὴ Δυτικὴ Μακεδονία μαρτυρεῖ καὶ ἡ διάδοση θεσσαλικῶν θεοτήτων.

’Εξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα δόμως εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀντλεῖ κανεὶς σχετικά μὲ τὶς ἐγκαταστάσεις ξένων πληθυσμιακῶν στοιχείων στὴ Δυτικὴ Μακεδονία. ’Ετσι, μὲ βάση τὰ ἔχενα δόνόματα καὶ δρισμένα ἑθνικὰ (Νεικόπολις, Παριανὸς) ποὺ μᾶς παραδίδουν οἱ ἐπιγραφές, διαπιστώνει κανεὶς ἐγκαταστάσεις μεταναστῶν ἀπὸ τὴ Θράκη καὶ τὴν Ἀνατολή. ’Η παρουσία Θρακῶν στὴ Δυτικὴ Μακεδονία δὲν εἶχε τὴν ἔκταση ἐκείνη ποὺ βλέπουμε στὴν Κεντρικὴ καὶ κυρίως στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἔναντι τῶν 9 συνολικὰ θρακικῶν δόνομάτων ποὺ συναντιοῦνται στὶς ἐπιγραφές τῆς Δ. Μακεδονίας, ἔχουμε πολλὲς δεκάδες θρακικὰ δόνόματα στὶς ἐπιγραφές τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. ’Η ἀριθμητικὴ αὐτὴ διαφορὰ ἐξηγεῖται εὔκολα, ἀν σκεφτεῖ κανεὶς ὅτι στὴν Ἀνατολ. Μακεδονία οἱ Θράκες ἀποτελοῦσαν τὸ πολυπληθέστερο πληθυσμιακὸ ὑπόστρωμα, γιατὶ ἡ περιοχὴ αὐτὴ ὡς τὴν ἐποχὴν ἀκόμη τοῦ Φιλίππου Β' ἀνήκε στὴ Θράκη². ’Αλλὰ καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὴν πρώιμη ἀρχαιότητα κατοικούνταν ἀπὸ Θράκες³, γεγονός ποὺ δικαιολογεῖ πάλι τὸν αὐξημένο ἀριθμὸ τῶν θρακικῶν δόνομάτων της. ’Αντίθετα οἱ Θράκες δὲν εἶχαν ἐπεκταθεῖ στὴ Δυτικὴ Μακεδονία καὶ ἐπομένως δὲν ἔχουμε θρακικὸ ὑπόστρωμα στὸν πληθυσμό της, ἀλλὰ μόνο ἀραιὲς μεταγενέστερες ἐγκαταστάσεις. Μὲ βάση τὴν τοπογραφικὴ κατανομὴ τῶν θρακικῶν δόνομάτων, διαπιστώνονται τέτοιες θρακικὲς ἐγκαταστάσεις στὴν Ἀνω Κώμη, στὸ Παλαιογράτσιανο, στὶς Κάτω Κλεινές, στὸ Παρόρι, στὴ Μελίτη, στὴ Βεύη, στὴν Κοζάνη καὶ στὴν ἀρχαία Βάττυνα.

Μικρὸς ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ

1. Βλ. Χ. Μακαρόνα, ”Ενας Θεσσαλὸς στὰ Σέρβια, «Θεσσαλικά» 2 (1959) 92-95. Α. Κεραμόπουλος, ΑΕ 1933, 48.

2. Βλ. Δ. Σαμσάρης, ’Ο ἐξελληνισμὸς τῆς Θράκης κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ καὶ ρωμαϊκὴ ἀρχαιότητα, Θεσσαλονίκη 1980, 22-24.

3. Βλ. D. Samaris, La migration thrace en Macédoine, «Actes du IIIème Symposium International de Thracologie» (Palma de Mallorca, novembre 1981), Roma 1982, 173 κ. ε.

συγκριτικὰ μὲ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία, ὅπου στὰ μεγάλα ἴδιως ἀστικά της κέντρα (Θεσσαλονίκη, Ἀμφίπολη, Φίλιπποι) εἴχαμε, κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἐποχή, μιὰ πραγματικὴ συρροὴ τέτοιων μεταναστῶν¹. Μὲ βάση τὴν τοπογραφικὴ κατανομὴ τῶν ἀνατολικῶν ὄνομάτων, διαπιστώνονται ἐγκαταστάσεις μεταναστῶν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν στὰ σημερινὰ χωριά Βεύη, Ἐξοχή, Ἀχλάδα, Παλαιόκαστρο, Πύργοι, Ἀγιος Χριστόφορος καὶ Σισάνι. Ἐξάλλου ἡ παρουσία τέτοιων μεταναστῶν στὴ Δυτικὴ Μακεδονία ἐπιβεβαιώνεται κι ἀπὸ τὴ διάδοση διαφόρων ἀνατολικῶν-αἰγαῖην πιαικῶν λατρεῖῶν.

’Ακόμη, ἀπὸ τὸ Ἰλλυρικὸ ὄνομα Πλευρᾶδος ποὺ ἀναφέρεται στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων², καθὼς καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Τσούκα³, φαίνεται ὅτι εἴχαμε ὄρισμένες ἐγκαταστάσεις ’Ιλλυρίου στὴν περιοχὴ τῆς Ὀρεστίδας (σημ. Καστοριᾶς). Αὐτὸς ἦταν φυσικό, ἀφοῦ ἡ περιοχὴ αὐτὴ γειτόνευε ἄμεσα μὲ τὴν Ἰλλυρία.

Τὰ περισσότερα ὅμως ἀπὸ τὰ ξένα ὄνόματα, ὅπως εἴδαμε, εἴναι ρωμαϊκά. Βέβαια αὐτὸς δὲ σημαίνει ὅτι τὸ ρωμαϊκὸ πληθυσμιακὸ στοιχεῖο ἦταν τὸ πολυπληθέστερο. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἀριθμητικὴ ἀναλογία τῶν ρωμαϊκῶν ὄνομάτων στὸ σύνολο τῶν ξένων ὄνομάτων δὲ φαίνεται νὰ ἀντικατοπτρίζει τὴ δημογραφικὴ ἀναλογία τοῦ ρωμαϊκοῦ πληθυσμιακοῦ στοιχείου. Κι αὐτό, γιατὶ ρωμαϊκὰ ὄνόματα δὲν ἔφεραν μόνο οἱ Ρωμαῖοι ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας εἶχαν ὑποστεῖ ἀνθρωπωνυμικὸ ἐκρωματισμό. ’Ετσι θὰ πρέπει κανεῖς νὰ ὑπολογίσει μὲ περισσότερες πιθανότητες ὡς Ρωμαίους μόνο αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τρία ρωμαϊκὰ ὄνόματα. Μὲ βάση τὴν ἀρχὴν αὐτή, διαπιστώνονται ρωμαϊκὲς ἐγκαταστάσεις σὲ οἰκισμοὺς ποὺ βρίσκονται κυρίως κατὰ μῆκος τῆς Ἐγγατίας δόδου, δηλ. στὴ Βόρεια Ἐορδαία καὶ τὴ Λυγκηστίδα. ’Αξιοσημείωτο πάντως εἴναι τὸ γεγονός ὅτι στὴ Δυτικὴ Μακεδονία εἴχαμε ἐλάχιστες ἐγκαταστάσεις Ρωμαίων σὲ σύγκριση μὲ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία—ἴδιως τὴ Βόρεια καὶ τὴν Ἀνατολική—, ὅπου οἱ ἐπιγραφὲς μαρτυροῦν πυκνὲς ρωμαϊκὲς ἐγκαταστάσεις. Τὸ δημογραφικὸ αὐτὸς φαινόμενο διφειλόταν κυρίως στὸ γεγονός ὅτι ἡ Δυτικὴ Μακεδονία ἦταν μιὰ περιοχὴ δρεινὴ στὸ μεγαλύτερο μέρος της, ποὺ δὲν εἶχε τόσα πολλὰ ἀστικὰ κέντρα, τὰ δύοια ἦταν παντοῦ πόλοι εξένης ξένου πληθυσμοῦ. ’Εξάλλου, τὶς ἐγκαταστάσεις ρωμαϊκοῦ πληθυσμοῦ στὴν περιοχὴ αὐτὴ τὶς εἶχε ἀποτρέψει καὶ ἡ ἴδια ἡ ρωμαϊκὴ πολιτικὴ, ἡ ὁποία δὲν ἀπέβλεψε στὴν

1. Βλ. Δ. Κανατσούλη, Ἡ μακεδονικὴ πόλις, «Μακεδονικά» 4 (1955/60) 259-260. G. Daux, Population et onomastique d'Asie Mineure en Macédoine, «Pulpudeva» (Semaines philippopolitaines de l'histoire et de la culture thrace) 2 (1976) 89-93.

2. JHS 33 (1913) 339.

3. N. Παπαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 442, ὥρ. 32.

ιδρυση ἐδῶ ρωμαϊκῶν ἀποικιῶν.

Ἐπίσης, ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν ἀνθρωπωνυμίων, σὲ συνδυασμὸν καὶ μὲ ἄλλα ἐπιγραφικὰ δεδομένα, ἀντλεῖ κανεὶς πολύτιμες πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὶς διάφορες κοινωνικὲς τάξεις, καθὼς καὶ τὶς κοινωνικὲς σχέσεις.¹ Ετσι, ἀπὸ τὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου² καὶ τὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων³ γνωρίζουμε ἔναν ἰκανοποιητικὸν ἀριθμὸν προσώπων ποὺ ἀνῆκαν στὴν τοπικὴν ἀριστοκρατία⁴. Ἡ προσωπογραφία τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξης πλουτίζεται μὲ τὰ δόνόματα ποὺ μᾶς παρέδωσαν οἱ ἀπελευθερωτικὲς πράξεις καὶ δρισμένες ἀναθηματικὲς κυρίως ἐπιγραφές. Ἀκόμη, στὴν προσωπογραφία αὐτὴ θὰ πρέπει πιθανῶς νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ εἶχαν θιγεῖ ἀπὸ τὸν ἀνθρωπωνυμικὸν ἐκρωμαϊσμόν, δηλαδὴ ἔχουν ρωμαϊκὰ δόνόματα καὶ ἐλληνικὸν cognotem· γιατί, ὅπως ἡταν φυσικό, ὁ ἐκρωμαϊσμὸς ἔθιξε κυρίως τὴν ἀριστοκρατικὴν τάξην, ποὺ τὰ μέλη της ἀνέρχονταν στὰ ἀνώτερα ὅξιώματα τῆς δημοτικῆς διοίκησης.

Σχετικὰ μὲ τὴν κατώτερη κοινωνικὴν τάξη τῶν δούλων διαπιστώνει κανεὶς ὅτι στὴν τάξην αὐτὴ ἀνῆκαν κυρίως οἱ Θεσσαλοί, οἱ Θράκες καὶ οἱ Ἀνατολίτες. Εἶναι μάλιστα πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ διείσδυση τῶν δούλων αὐτῶν στὴ Δυτικὴ Μακεδονία εἴχε γίνει κυρίως κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν, ποὺ τὸ δουλεμπόριο εἴχε προσλάβει μεγάλες διαστάσεις. Ἐξάλλου πολὺ ἐνδεικτικὸν γιὰ τὴν διάδοση τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας στὴν περιοχὴν αὐτὴν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι στὶς ἐπιγραφές συναντοῦμε συχνὰ χαρακτηριστικὰ δόνόματα δούλων, ἀπὸ τὰ ὅποια μάλιστα τὸ δόνομα Π α ρ ἄ μ ο ν ο σ μαρτυρεῖται περίπου δέκα φορές.

Ἡ μελέτη τῶν ἀνθρωπωνυμίων μᾶς ἐπιτρέπει ἀκόμη νὰ σχηματίσουμε μιὰ ιδέα γιὰ τὸ κοινωνικὸν φαινόμενο τῶν μικτῶν γάμων. Συγκεκριμένα τὰ μικτὰ ζευγάρια δονομάτων (ἐλληνικῶν ἢ μακεδονικῶν καὶ θρακικῶν ἢ ἀνατολικῶν) ἀποτελοῦν, ὅπως καὶ σὲ ὅλλες περιοχὲς⁵, ἐνδεικτικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν σύναψη μικτῶν γάμων ἀνάμεσα στὰ μέλη τῶν ξένων ἐθνικῶν διμάδων καὶ τοὺς ντόπιους Μακεδόνες ἢ τοὺς Ἑλληνες παροίκους.

Τέλος, ίδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἀνθρωπωνυμιολογία γιὰ τὴν ἔρευνα τοῦ ἀνθρωπωνυμικοῦ ἐξελληνισμοῦ καὶ ἐκρωμαϊσμοῦ.⁶ Ετσι, ἔχοντας ὑπόψη τὰ μικτὰ ζευγάρια δονομάτων καὶ τὸ γεγονός

1. Μ. Δήμιτρος, Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σφραγίδων, Αθῆναι 1896, ἀρ. 216 [=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34].

2. JHS 33 (1913) 339.

3. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ περιέχονται στὴ μελέτη τοῦ Δ. Κανατσούλη, Μακεδονικὴ προσωπογραφία (ἀπὸ τοῦ 148 π.Χ. μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου), Θεσσαλονίκη 1955.

4. Πρβ. Δ. Σαμσάρης, Ὁ ἔξελληνισμὸς τῆς Θράκης, 127 κ.ἔ.

ὅτι οἱ ἔνοι μετανάστες (Θράκες καὶ Ἀνατολίτες) ἦταν κυρίως δοῦλοι, διαπιστώνουμε ὅτι αὐτοὶ βαθμιαῖα εἶχαν ἀφομοιωθεῖ. "Ἐνας σοβαρὸς μάλιστα λόγος γιὰ τὴν παρουσία μικροῦ ποσοστοῦ θρακικῶν καὶ ἀνατολικῶν ὀνομάτων στὶς ἐπιγραφὲς θὰ ἦταν πιθανῶς καὶ ἡ βαθμιαία ἀφομοίωσή τους, γιατὶ στὶς περιπτώσεις, ὅπου ἡ ἀφομοίωση ἦταν πλήρης, ἔξαφανιζόταν κάθε ἵχνος ποὺ θὰ βοηθοῦσε στὴν ἀναγνώριση τῆς ἑθνικῆς τους ταυτότητας. "Οπως φαίνεται, μεγαλύτερη πρόοδο ἀνάμεσα στοὺς Θράκες καὶ Ἀνατολίτες εἶχε κάνει ὁ ἀνθρωπωνυμικὸς ἔξελληνισμὸς παρὰ ὁ ἐκρωμαϊσμός. Γι' αὐτὸ κι ἀπὸ τοὺς Θράκες καὶ Ἀνατολίτες ποὺ ἀναφέρονται στὶς ἐπιγραφὲς μὲ μικτὰ ζευγάρια ὀνομάτων βλέπουμε ὅτι οἱ περισσότεροι εἶχαν ἡμιεξελληνιστεῖ· ἐνῶ ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς δούλους μὲ ἑλληνικὰ ὀνόματα θὰ πρέπει νὰ ἦταν Θράκες ἢ Ἀνατολίτες ποὺ εἶχαν ὑποστεῖ πλήρη ἔξελληνισμό. 'Εξάλλου, ἀνθρωπωνυμικὸς ἔξελληνισμὸς θὰ εἶχαν ὑποστεῖ, ἰδίως πρὸς τὸ τέλος τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, καὶ ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στὴ Δυτικὴ Μακεδονία. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν ἀσφαλὴ κριτήρια γιὰ ν' ἀναγνωρίσουμε στὶς ἐπιγραφὲς τοὺς ἔξελληνισμένους Ρωμαίους. 'Ωστόσο, θὰ πρέπει ἀνάμεσα στοὺς φορεῖς μικτῶν ζευγαριῶν ὀνομάτων (ἑλληνικῶν καὶ κοινῶν ρωμαϊκῶν) νὰ ὑπολογίσουμε κι ἔναν ἀριθμὸ Ρωμαίων ποὺ εἶχαν ὑποστεῖ ἀνθρωπωνυμικὸς ἔξελληνισμό.

'Αντίθετα, ἀπὸ τὴν ἔκταση ποὺ εἶχε ἡ διάδοση τῶν ρωμαϊκῶν ὀνομάτων καὶ ὀνοματολογικῶν τύπων διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ὁ ἀνθρωπωνυμικὸς ἐκρωμαϊσμὸς στὴ Δυτικὴ Μακεδονία εἶχε κάνει πολὺ μικρότερη πρόοδο συγκριτικὰ μὲ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία—ἰδίως τὴ Βόρεια καὶ Ἀνατολική—, ὅπου οἱ ρωμαϊκὲς ἀποικίες, ποὺ εἶχαν ἴδρυθεῖ ἐκεῖ, ἀποτελοῦσαν πραγματικὲς ἐστίες ἐκρωμαϊσμοῦ στὴ γύρω περιοχή τους¹. "Οπως δείχνουν τὰ μεικτὰ ζευγάρια ὀνομάτων, ὁ ἀνθρωπωνυμικὸς ἐκρωμαϊσμὸς εἶχε θίξει τόσο τοὺς ξένους ὅσο καὶ τοὺς Μακεδόνες. 'Ωστόσο, φαίνεται ὅτι τουλάχιστον ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες πολὺ λίγοι θὰ εἶχαν ὑποστεῖ πλήρη ἀνθρωπωνυμικὸς ἐκρωμαϊσμό, ὥστε νὰ χάσουν τὴν ἑθνική τους ταυτότητα. 'Αντίθετα, σχεδὸν ὅλοι διατηροῦν πάντα, πλάι στὰ ρωμαϊκὰ, καὶ τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματά τους. 'Εξάλλου, εὔκολα διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ὁ ἀνθρωπωνυμικὸς ἐκρωμαϊσμὸς δὲν εἶχε θίξει στὸν ἄδιο βαθμὸ δλους τοὺς Δυτικομακεδόνες. "Ετσι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τελευταῖο καὶ πιὸ προχωρημένο στάδιο τοῦ τέλειου ἐκρωμαϊσμοῦ, ὅπου οἱ ἐκρωμαϊσμένοι θὰ εἶχαν τρία ρωμαϊκὰ ὀνόματα (τρία *nomina*) καὶ ἐπομένως εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναγνωριστοῦν, διακρίνει κανεὶς ἄλλα πέντε στάδια. Τὸ πιὸ προχωρημένο ἀπὸ τὰ στάδια αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου οἱ ἐκρωμαϊσμένοι ἔχουν πάλι τρία ὀνόματα ἀλλὰ τὰ δύο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἑλληνικὰ καὶ τὸ ἔνα

1. Πρβ. π.χ. τὴν ρωμαϊκὴν ἀποικία τῶν Φιλίππων (Δ. Σαμορηνός, Ὁ.Π., 169-170).

ρωμαϊκό. Στά ἄλλα δύο στάδια οἱ ἐκρωμαϊσμένοι ἔχουν δύο δνόματα (ἕνα Ἑλληνικὸ κι ἔνα ρωμαϊκὸ) σύμφωνα μὲ τὸ Ἑλληνικὸ ἀνθρωπωνυμικὸ σύστημα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝΥΜΙΚΟΥ ΕΚΡΩΜΑΪΣΜΟΥ

Στάδια	<i>'Ο νόματα</i>
Πρῶτο	Δύο Ἑλληνικὰ δνόματα σὲ ὀνομαστικὴ πτώση σύμφωνα μὲ τὸ ρωμαϊκὸ ὀνοματολογικὸ τύπο
Δεύτερο	"Ἐνα Ἑλληνικὸ κι ἔνα ρωμαϊκὸ δνομα (τὸ πατρωνυμικὸ σὲ γενικὴ πτώση σύμφωνα μὲ τὸν Ἑλληνικὸ ὀνοματολογικὸ τύπο)
Τρίτο	"Ἐνα Ἑλληνικὸ κι ἔνα ρωμαϊκὸ δνομα (καὶ τὰ δύο σὲ ὀνομαστικὴ πτώση)
Τέταρτο	Τρία δνόματα (δύο Ἑλληνικὰ κι ἔνα ρωμαϊκὸ)
Πέμπτο	Τρία δνόματα (δύο ρωμαϊκὰ κι ἔνα Ἑλληνικὸ ὡς cognomen)
Ἔκτο	Τρία ρωμαϊκὰ δνόματα (=πλήρης ἀνθρωπωνυμικὸς ἐκρωμαϊσμὸς)

Ἄπο αὐτοὺς δῆμως ἄλλοι ἔχουν καὶ τὰ δύο δνόματά τους σὲ ὀνομαστικὴ πτώση, σύμφωνα μὲ τὸ ρωμαϊκὸ ὀνοματολογικὸ τύπο, κι ἄλλοι τὸ κύριο δνομά τους σὲ ὀνομαστικὴ καὶ τὸ πατρωνυμικὸ τους σὲ γενικὴ πτώση, σύμφωνα μὲ τὸν Ἑλληνικὸ ὀνοματολογικὸ τύπο. Ἀνάμεσα στὰ πρόσωπα ποὺ βρίσκονται σὲ ἔνα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ στάδια ἐκρωμαϊσμοῦ μὲ βεβαιότητα μποροῦμε νὰ κατατάξουμε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν, πλάι στὸ Ἑλληνικό, τὸ δνομα κάποιου Ρωμαίου αὐτοκράτορα (Ἀύρήλιος, Αἴλιος, Φλάβιος κ.λ.). Τέλος, διακρίνει κανεὶς ἔνα ἀκόμη στάδιο, ὅπου ὁ ἀνθρωπωνυμικὸς ἐκρωμαϊσμὸς ἔχει θίξει θίξει ὀρισμένο ἀριθμὸ προσώπων σὲ ἐλάχιστο βαθμό. Στὸ στάδιο αὐτὸ δὲκρωμαϊσμοῦ θὰ πρέπει νὰ κατατάξουμε πρόσωπα ποὺ ἔχουν δύο Ἑλληνικὰ δνόματα ἀλλὰ σὲ ὀνομαστικὴ πτώση, σύμφωνα μὲ τὸ ρωμαϊκὸ ὀνοματολογικὸ τύπο. Δυστυχῶς, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκτιμήσει τὸν ἀριθμὸ τῶν προσώπων αὐτῶν, γιατὶ ἀνάμεσα στοὺς φορεῖς δύο Ἑλληνικῶν δνομάτων (σὲ ὀνομαστικὴ πτώση) θὰ ὑπῆρχαν καὶ Ρωμαῖοι ποὺ εἶχαν ἐξελληνιστεῖ ἀλλὰ διατηροῦσαν τὸ ρωμαϊκὸ ὀνοματολογικὸ τύπο.

Καθοριστικὴ σημασία γιὰ τὴν ἔκταση τοῦ ἀνθρωπωνυμικοῦ ἐκρωμαϊσμοῦ στὴ Δυτικὴ Μακεδονία εἶχαν οἱ μικτοὶ γάμοι καὶ κυρίως ἡ χορήγηση τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας σὲ πρόσωπα ποὺ εἶχαν ὑπηρετήσει στὶς ρωμαϊκὲς λεγεᾶνες¹ ἢ φιλοδοξοῦσαν νὰ καταλάβουν ἀνώτερα ἀξιώματα στὴν τοπικὴ

1. Γενικὰ γιὰ τὶς στρατολογήσεις τῶν Μακεδόνων στὸ ρωμαϊκὸ στρατὸ βλ. Δ. Κα-

αὐτοδιοίκηση. "Οπως δείχνει μάλιστα ἡ συχνὴ μνεία τοῦ δνόματος Α ὁ ή-λιος στὶς ἐπιγραφές, ἡ χορήγηση τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας εἶχε προσλάβει κι ἐδῶ μεγάλες διαστάσεις μετὰ τὸ περίφημο διάταγμα τοῦ Καρακάλλα (212 μ.Χ.).

ΑΝΘΡΩΠΩΝΥΜΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

A' Ἑλληνικὰ ἀνθρωπωνύμια

'Α γ α θ ἡ μ ε ρ ο ς, δοῦλος. Σὲ ἀπελευθερωτικὴ πράξη τοῦ 263 μ.Χ. ἀπὸ τὸ χωριό Ἐξοχὴ (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 146).

'Α γ ἄ θ ω ν, ἐπιμελητής. Σὲ ἀπελευθερωτικὴ πράξη τῆς Ἐξοχῆς, βλ. πιὸ πάνω.

'Α γ α σ ἵ κ λ ε ι α, σύζυγος τοῦ Φιλήμονα. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Ἐλιμιώτιδας, βλ. Α. Κεραμόπουλλου, Ἀρχαῖα λείψανα τῆς Ἀνω Μακεδονίας, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 33, ἀρ. 1.

[']Α γ η σ ᴵ δ α ;] μ ο ς (πατρωνυμικὸ τοῦ [Φιλ]ώτα). Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Α. Κεραμόπουλλου, Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν τῇ Ἀνω Μακεδονίᾳ, ΑΕ 1933, 44.

'Α γ ο ρ α ἵ ο ς. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Παλαιόκαστρο (περιοχὴ Σιάτιστας), βλ. A. Struck, Inschriften aus Makedonien, AM 27 (1902) 316, ἀρ. 39 = W. Baede, De Macedonum sacris, Hale 1913, 22.

'Α δ α ἱ ζ (ώς cognomen). Σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. αἱ.) ἀπὸ τὴ Σιταριά Φλώρινας, βλ. N. Papapadaki, Ἐκ τῆς Ἀνω Μακεδονίας, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 436-437, ἀρ. 20 = M. Alexandrescu-Vianu, Les stèles funéraires de la Macédoine romaine, «Dacia» 19 (1975) 196, ἀρ. 81.

'Α δ ἐ α, σύζυγος τοῦ Δημητρίου. Σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ 125/6 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Καισαρειά Κοζάνης, βλ. K. Σιαμπανόπουλου, Αἰανὴ (Ιστορία-Τοπογραφία-Αρχαιολογία), Θεσσαλονίκη 1974, 201.

ν α τ σ ο ύ λ η, Ἡ μακεδονικὴ πόλις, «Μακεδονικῷ» 4 (1955/60) 293-298· T h. Sarikakis, Des soldats macédoniens dans l'armée romaine, «Ἀρχαία Μακεδονία II», 431-463. Οἱ περισσότεροι μάλιστα ἀπὸ τοὺς στρατολογούμενους λεγεωνάριους καὶ πραιτωριανοὺς κατάγονταν πιθανῶς ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία. Κι αὐτὸς γιὰ δύο λόγους: 1) γιατὶ οἱ ὀρεσίβιοι Δυτικομακεδόνες εἶχαν μακραίωνη παράδοση στὸ στρατιωτικὸ ἐπάγγελμα· 2) γιατὶ τὸ στρατιωτικὸ ἐπάγγελμα ἦταν μιὰ οἰκονομικὴ διέξοδος γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς δρεινῆς καὶ φτωχῆς αὐτῆς μακεδονικῆς περιοχῆς, βλ. καὶ H. Dessaix, Geschichte der römischer Kaiserzeit, II, Berlin 1930, 565· J. Keil, CAH XI (1954) 570· Th. Sarikakis, δ.π., 432.

‘Α διστα, σύζυγος τοῦ Μενέδημου καὶ μητέρα τοῦ Φιλίππου. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Α. Κεραμόπουλου, Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν τῇ Ἀνω Μακεδονίᾳ, ΑΕ 1933, 48.

Αἱ μ[ων;] (πατρωνυμικὸ τοῦ Λυσίστρατου). Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Δρέπανο Κοζάνης, βλ. Α. Κεραμόπουλου, Ἡ ἀρχαιολογία τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος» 1922, 309 = X. Μακαρόνα, Ἐκ τῆς Ἐλιμείας καὶ Ἐορδαίας. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Κοζάνης, ΑΕ 1936, 6, ἀρ. 7=SEG I, 268.

‘Α καστος (πατρωνυμικό). Σὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ χωριό Πύργοι Ἐορδαίας, βλ. Ν. Παππαδάκι, Ἐκ τῆς Ἀνω Μακεδονίας, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 434, ἀρ. 15.

‘Α λέξανδρος (17 παραδείγματα). Δυὸς παραδείγματα σὲ τιμητικὴ ἐπιγραφὴ ποὺ ἔστησε τὸ κοινὸ τῶν Ἐλιμιωτῶν πρὸς τιμὴν αὐτοκράτορα Κλαυδίου (ἢ Νέρωνα) καὶ ἡ ὁποία βρέθηκε στὸ Ἀργος τὸ Ὀρεστικὸ (A. Wace - A. Woodward, Inscriptions from Upper Macedonia, BSA 18 (1911/12) 179, ἀρ. 23=N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 440, ἀρ. 27), ἔξι παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων ποὺ χρονολογεῖται στὸ 143/4 μ.Χ. (JHS 33 (1913) 337-339, ἀρ. 17), δύο παραδείγματα σὲ ἑφηβικὸ κατάλογο (τοῦ 146/7 μ.Χ.) ἀπὸ τὸ Σισάνι (Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=A. Wace - A. Woodward, BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34), ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ 202/3 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Βέγορα Φλώρινας (Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, «Μακεδονικὰ» 15 (1975) 313-314) καὶ τὰ ὑπόλοιπα παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλη Λύκα, ποὺ βρισκόταν στὸ νησάκι τοῦ Ἀγιου Ἀχίλλειου (Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικὰ 1968-1970, «Μακεδονικὰ» 15 (1975) 311=SEG 24 (1969), ἀρ. 589), ἀπὸ τὸ Παλαιογράτσιανο (L. Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarnanie, ἀρ. 44=Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 207=P. Roussel, REG 27 (1914) 455=REG 1930, 369=Baege, De Macedonum sacris, 192), ἀπὸ τὸ Παλαιόκαστρο (P. Papageorgiou, BPhW 21 (1901) 1566=A. Struck, AM 27 (1902) 316, ἀρ. 38), ἀπὸ τὸ χωριό Κόμανος (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 894) καὶ σὲ δύο ἐπιγραφὲς ἀπὸ ἄγνωστο τόπο προέλευσης (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 165 καὶ Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 14).

‘Αλκιμάχη, κόρη τοῦ Ἀντωνείνου καὶ τῆς Κρισπείνας. Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τίς Πέτρες, βλ. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 431, ἀρ. 3.

‘Αμύντας (9 παραδείγματα). Ἀπὸ δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Καισαρειά (Α. Κεραμόπουλου, ΑΕ 1933, 42-43), ἀπὸ τὰ Πετρανὰ (Α. Κεραμόπουλου, «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος» 1922, 311) κι ἀπὸ τὸ Ρυάκι (Ἀρβανιτόπουλου, Ἐρευναι ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, ΠΑΕ 1912, 241=X. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 13=Bull. ép. 1944, 213, ἀρ. 120=M.

Tod, *The Macedonian Era*, «Studies presented to David M. Robinson», II, 390. 'Αρβανιτόπουλου, δ.π. = A. Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 35, ἀρ. 6) κι ἀπὸ ἔνα παράδειγμα τοῦ δνόματος σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Βάττυνα (JHS 33 (1913)339), ἀπὸ τὴν Κοζάνη (Φ. Πέτσα, ΠΑΕ 1965, 26) κι ἀπὸ τὸν Κόμανο (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 894).

'Αν δ ρ ἀ γ α θ ο ς, ἐπιμελητής. Σὲ ἐπιγραφὴ (161-180 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Αἰανή, βλ. Δ. Κανατσούλη, Τὸ κοινὸν τῶν Ἐλιμιωτῶν, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Σφενδόνη», 1959,209 κ.é.=F. Papazoglou, ŽA 9 (1959), 1, 63.

'Αν δ ρ ἰ σ κ ο ς (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

'Αν τι γόνη, κόρη τοῦ Ἀρραβαίου καὶ τῆς Μελιτίνης. Σὲ ἐπιγραφὴ (ἐποχῆς 'Αδριανοῦ) ἀπὸ τὸ Νεστόριο Καστοριᾶς, βλ. X. Χατζῆ, Ἐφημ. «Δυτικὴ Μακεδονία» 5 Ὁκτ. 1964, σ. 2=Φ. Πέτσα, ΑΔ 20 (1965), Χρονικά, 439-440=Ε. Kapetanopoulos, Two Inscriptions from Upper Macedonia (Orestis), «Epigraphica» 34 (1971) 75-79.

'Αν τι γόνος (12 παραδείγματα). 'Απὸ τρία παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Αἰανῆς (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 105) καὶ τῆς Βάττυνας (JHS 33 (1913) 339) δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Βεύη Φλώρινας (BCH 17 (1893) 635=Baege, δ.π., 32. Vanderpool, AJA 58 (1954) 238=Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, «Μακεδονικὰ» 7 (1966/67) 355, ἀρ. 261=BCH 79 (1955) 276=«Ἀριστοτέλης» 10(1978)17) κι ἀπὸ ἔνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Καισαρειὰ (Α. Κεραμόπουλλου, ΑΕ 1933, 42-43), ἀπὸ τὴν Κοζάνη (Β. Θεοφανείδη, Νέα προσκτήματα τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ΑΕ 1939/41, Ἀρχαιολογικὰ Χρονικά, 10, ἀρ. 36), ἀπὸ τὸν Κόμανο (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 433, ἀρ. 11=Α. Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/2), Παράρτημα, 37, ἀρ. 9) κι ἀπὸ τὸ Παλαιόκαστρο Κοζάνης (βλ. στὸ λῆμμα Ἀγοραῖος).

'Αν τι χόνος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

'Αν τι πατρός (3 παραδείγματα). Δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Παλαιογράτσιανο (L. Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarnanie, ἀρ. 44 =Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 207=P. Roussel, REG 27 (1914) 455=REG 1930, 369=Baege, De Macedonum sacris, 192) κι ἔνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Βεύη (Vanderpool, AJA 58 (1954) 238=Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, «Μακεδονικὰ» 7 (1966/67) 355, ἀρ. 261=BCH 79 (1955) 276=«Ἀριστοτέλης» 10 (1958) 17).

'Αν τι φάνης. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο ἀπὸ τὸ Σισάνι (146/7 μ.Χ.), βλ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

'Απολλόδωρος (Α. Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 40, ἀρ. 21=

Ruesch, Jdl 84 (1969) 147, R 8) κι ἀπὸ τὶς Πέτρες (Ν. Παππαδάκι, «'Αθηνᾶ» 25 (1913) 431, ἀρ. 2).

'Αριστόλαος (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.) (JHS 33 (1913) 339) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειὰ (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 200).

'Αριστων. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Σπηλιὰ Ἐορδαίας (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 889).

'Αρπαλός. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

'Αρραβαῖος (3 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Νεστόριο (Χ. Χατζῆ, Ἐφημ. «Δυτικὴ Μακεδονία» 5 'Οκτ. 1964, σ. 2=Φ. Πέτσα, ΑΔ 20 (1965), Χρονικά, 439-440=Ε. Kapetanopoulos, Two Inscriptions from Upper Macedonia (Orestis), «Epigraphica» 34 (1971) 75-79), ἀπὸ τὴν ἀρχαία Βάττυνα (JHS 33 (1913) 339) κι ἀπὸ τὸ Καλαμίτσι (Μάνη) Γρεβενῶν (Ν. Παππαδάκι, «'Αθηνᾶ» 25 (1913) 447, ἀρ. 46).

'Αρριδαῖος (πατρωνυμικὸ τῆς Φιλωτέρας). Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 200.

'Αρτεμᾶς, ἀδελφὸς τοῦ Νεικάνορα. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ (Ζου π.Χ. αἱ.) ἀπὸ τὴν Ἀκρινὴ Ἐορδαίας, βλ. Χ. Μακαρόνα, AE 1936, 7, ἀρ. 9.

'Αρτεμεισία, κόρη τῆς Αὐρηλίας Μέμης καὶ σύζυγος τοῦ Αὐρήλιου Νεικόμαχου. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. αἱ.) ἀπὸ τὴν Ἀχλάδα Φλώρινας, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράτημα, 38, ἀρ. 14.

'Αρτεμίδωρος, ἀδελφὸς τοῦ Αὐρήλιου Ἀλέξανδρου. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. αἱ.) τοῦ Μουσείου Φλώρινας, ἀρ. κατ. 14.

'Αρχέλαος (2 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Αἰανή (Χ. Μακαρόνα, AE 1936, 3, ἀρ. 3) κι ἀπὸ τὴν Ἀκρινὴ (Χ. Μακαρόνα, ὅ.π., 7, ἀρ. 8).

'Ασανδρος, Χυρετιεύς. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου-2ου π.Χ. αἱ.) ἀπὸ τὰ Σέρβια, βλ. Χ. Μακαρόνα, "Ενας Θεσσαλός στὰ Σέρβια, «Θεσσαλικά» 2(1959) 92-95.

'Ασκληπιάδης (3 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Αἰανή ('Αρβανιτόπουλου, ΠΑΕ 1912, 239), ἀπὸ τὴν περιοχὴ Κοζάνης (Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Κοζάνης, ἀρ. 50) κι ἀπὸ τὸ Κέντρο (Βέντζια) Γρεβενῶν (Α. Κεραμόπουλου, Μαρμάρινος σαρκοφάγος ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ, 'Ανάτυπο ἀπὸ τὸν τόμο τῆς Ἐκαντονταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Αθῆναι 1939, σ. 7).

'Ατρεΐδης. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Αἰανή, βλ. Α. Ανδρειωμένου, ΑΔ 24 (1969), Χρονικά, B², 332=Κ. Σιαμπανόπουλου, 167.

'Ατταλός (πατρωνυμικὸ τοῦ Πολύστρατου). Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. BCH 79 (1955) 274=Bull. ép. 1956, 136, ἀρ. 147.

'Αφροδείτων (ἢ 'Αφρόδειτος);. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο

(146 / 7 μ.Χ.) ἀπὸ τὸ Σισάνι, βλ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Ἄχε [ρόντιος ἢ ρούσιος ἢ λώιχος], ἐπιμελητής. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ (3ου-4ου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΕ 1933, 47.

[Βερεν]ίκη. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἐρμακιά, βλ. Ν. Παππαδάκι, «Αθηνᾶ» 25 (1913) 434. Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 37, ἀρ. 11.

Βούτιχος, πατέρας τῆς Ἀδίστης ἀπὸ τὸ Κερκίνιο τῆς Θεσσαλίας. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΕ 1933, 48.

Γέλων (4 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Γλαυκίας (πατρωνυμικὸ τῆς Ιουλίας). Σὲ ἐπιγραφὴ (3ου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. 94).

Δαβρείας (2 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὶς Πέτρες Φλώρινας, βλ. Ν. Παππαδάκι, «Αθηνᾶ» 25 (1913) 431, ἀρ. 2.

Δάμαχος, σύζυγος τῆς Κοπρίας. Σὲ ἐπιγραφὴ (202/3 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Βέγορα Φλώρινας, βλ. Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικὰ 1968-1970, «Μακεδονικὰ» 15 (1975) 313-314.

Δημήτριος (7 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Γεώργιο (Τσούρχλι) Γρεβενῶν (Ν. Παππαδάκι, «Αθηνᾶ» 25 (1913) 446, ἀρ. 40), ἀπὸ τὴν ἀρχαία Βάττυνα (JHS 33 (1913) 339), ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ (Ν. Παππαδάκι, δ.π., 446, ἀρ. 43), σὲ ἐπιγραφὴ (125/6 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Καισαρειὰ (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 201) καὶ σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (Φ. Πέτσα, Διόρθωσις ἐπιγραφῆς Ἅγιου Ἀχιλλείου, «Μακεδονικά» 6 (1964/65) 287-291=Bull. ép. 1966, 388, ἀρ. 238=SEG 24 (1969), ἀρ. 588) κι ἀπὸ τὰ Πετρανὰ (Α. Κεραμόπουλου, «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἐλλάδος» 1922, 311).

Δημόκρατεια, σύζυγος τοῦ Κάστορα. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Αἰανῆς, βλ. Φ. Πέτσα, ΑΔ 21 (1966), Χρονικὰ, Β², 354.

Διογένης (πατρωνυμικὸ τοῦ Λυσίμαχου). Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (στὸ νησάκι τοῦ Ἅγιον Ἀχίλλειου), βλ. Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικὰ 1968-1970, «Μακεδονικά» 15 (1975) 311=SEG 24 (1969), ἀρ. 589.

Διομήδης. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. Ἔργον 1965, 18 καὶ εἰκ. 17.

Διονύσιος (3 παραδείγματα). Δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Κοζάνης (Ἐργον 1965, 18 καὶ Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 179) κι ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (Φ. Πέτσα, δ.π.=SEG 24 (1969), ἀρ. 588).

Διόνυσος, γιὸς τῆς Αὐρηλίας Μέμης. Σὲ ἐπιγραφὴ (3ου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὴν Ἀχλάδα, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 38, ἀρ. 14.

Δρακός (2 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Ἀκρινή (X. Μακαρόνα, AE 1936, 9=L. Widmann, Sylloge Inscriptionum Religionis Isiacae et Sarapiacae, Berolini 1969, ἀρ. 106) κι ἀπὸ τὸ Ἀργος τὸ Ὀρεστικὸ (A. Wace-A. Woodward, BSA 18 (1911/12) 179, ἀρ. 23=N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 440, ἀρ. 27).

Εἰσίδοτος. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο (146/7 μ.Χ.) ἀπὸ τὸ Σισάνι, βλ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Εἰσιών. Στὸν ἕδιο ἐφηβικὸ κατάλογο, βλ. πιὸ πάνω.

Ἐπάγαθος. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. X. Μακαρόνα, AE 1936, 10, ἀρ. 18.

Ἐπικάδης, Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

[Ἐπικάδης] κράτης, γιὸς τοῦ Δρακᾶ Περδίκκα. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀκρινή, βλ. X. Μακαρόνα, AE 1936, 9=L. Widmann, Sylloge Inscriptionum, ἀρ. 106.

Ἐπιχάρης (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Ἐρμών. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω.

Ἐύτης(;). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων.

Ἐύπροις. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 156).

Ἐύτακτος, πατρωνυμικὸ τοῦ Ὑψίγονου. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο (146/7 μ.Χ.) ἀπὸ τὸ Σισάνι, βλ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216 [=BSA 18 (1911/22) 185-186, ἀρ. 34].

[Ἐύτυχιανός], γιὸς τοῦ Λυκαρίωνα καὶ τῆς Σελήνης. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πτολεμαΐδα, βλ. N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 434, ἀρ. 13.

Ἐύτυχιανός, δοῦλος. Σὲ ἀπελευθερωτικὴ πράξη (275 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Ἐξοχὴ (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 147).

Ἐύτύχιος. Σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ Μουσείου Κοζάνης, ἀρ. κατ. 178.

Ἐύφρατος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Ἐύφρων νονος. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο (146/7 μ.Χ.) ἀπὸ τὸ Σισάνι (βλ. στὸ λῆμμα Εὔτακτος).

Ἐύχειρος(;). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Εὐφάμιος.

Ζωείχη (2 παραδείγματα). Σὲ ἀπελευθερωτικὲς πράξεις τοῦ 263 καὶ 275 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ἐξοχὴ (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 146 καὶ 147).

Ζωή, σύζυγος τοῦ Αὐρήλιου Ἡρακλείδη. Σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ Μουσείου Φλώρινας, ἀρ. κατ. 20.

Ζωὶ λος (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Ζωσᾶς. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πτολεμαΐδα (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 153).

Ζώσιμος (3 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὴ (148/9 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Ἀνω Κόμη (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 205) καὶ σὲ ἐπιγραφὲς (ἡ μιὰ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰ.) τῆς Κοζάνης (Χ. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 10, ἀρ. 17-18).

Ἡδονή. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Ρυάκι, βλ. X. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 13 = Ἀρβανιτόπουλου, ΠΑΕ 1912, 241 = Bull. ép. 1944, 213, ἀρ. 120 = M. Tod, The Macedonian Era, «Studies presented to David M. Robinson», II, 390.

Ἡρακλείδης (3 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Κοζάνη (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 52), ἀπὸ τὸ Σκοπὸ Φλώρινας (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 439, ἀρ. 25) κι ἀπὸ τὸ νομὸ Φλώρινας (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 20).

Θεαγένης, γιὸς τοῦ Παράμονου Ποσιδώνιου. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Βέγορα Φλώρινας, βλ. Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικὰ 1968-1970, «Μακεδονικὰ» 15 (1975) 314.

Θεόδοτος (2 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο (146/7 μ.Χ.) ἀπὸ τὸ Σισάνι, βλ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216 = BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Θεόδωρος. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Κρόκο (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 12).

Θεότειμος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Θεότας. Σὲ ἐπιγραφὴ (3ου-2ου π.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὰ Σέρβια, βλ. στὸ λῆμμα Ἀσανδρος.

Θεόφιλος (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.) (JHS 33 (1913) 339) καὶ στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου (146/7 μ.Χ.) (Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216 = BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34).

Θεσσαλονίκη. Σὲ ἐπιγραφὴ ἄγνωστης προέλευσης ποὺ φυλάγεται στὸ Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. 5.

Θησ(ε)νη ή Θή(ρω)ν. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Θεόφιλος.

Ιλιάς. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ὑδροῦσα Φλώρινας, βλ. N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 439, ἀρ. 23.

Ιόλαος (πατρωνυμικὸ τοῦ Πόρθου). Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΕ 1933, 44.

Ίπ π δ σ τ ρ α τ ο σ (πατρωνυμικό τῆς Φιλωτέρας). Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀγ. Ἀννα Καστοριᾶς, βλ. N. Παππαδάκι, ὥ.π., 442, ἀρ. 30.

Κάσσανδρος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Κάστωρ, σύζυγος τῆς Δημοκράτειας. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Αἰανή, βλ. Φ. Πέτσα ΑΔ 21 (1966), Χρονικά, B², 354.

Κίλης. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Ρυάκι, βλ. Ἀρβανιτόπουλου, ΠΑΕ 1912, 241=A. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 35, ἀρ. 6.

Κλέαγρος. Σὲ ἀπελευθερωτικὴ πράξη (263 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Ἐξοχὴ (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 146).

Κλεῖτος (4 παραδείγματα). Τὰ τρία παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.) (JHS 33 (1913) 339) καὶ τὸ ἄλλο σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πλατανιά (N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 444, ἀρ. 36).

Κλεοπάτρη. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Ἀγιο Δημήτριο Κοζάνης, βλ. X. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 11, ἀρ. 20.

Κλεόπατρα (3 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸν Ἀγιο Χριστόφορο Ἑορδαίας (N. Παππαδάκι, ὥ.π., 433, ἀρ. 10), ἀπὸ τὴν Αἰανή (Μουσεῖο Αἰανῆς) κι ἀπὸ τὴν Κοζάνη (X. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 4, ἀρ. 5).

Κοῖνος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Κοπρία (γυναικεῖο). Σὲ ἐπιγραφὴ (202/3 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Βέγορα Φλώρινας, βλ. Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικὰ 1968-1970, «Μακεδονικά» 15 (1975) 313-314.

Κρατεύας. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Ρυάκι, βλ. Ἀρβανιτόπουλου, ΠΑΕ 1912, 241=A. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 35, ἀρ. 6.

Λέων. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Κόμανο, βλ. N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 433, ἀρ. 11=A. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 37, ἀρ. 9.

Λεωνᾶς. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Αἰανῆς, βλ. X. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 3, ἀρ. 3.

Λεωνίδας. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Κοῖνος.

Λιμναῖος (2 παραδείγματα). Σὲ ἀναθηματικὲς ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Κοζάνη (Φ. Πέτσα, ΠΑΕ 1965, 26) κι ἀπὸ τὴν Πτολεμαΐδα (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 895).

Λογική. Στὸν ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀνω Κώμη Κοζάνης, βλ. Λιούφη, Ἰστορία Κοζάνης, 32-33=K. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 205.

Λυκαρίων (2 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πτολεμαΐδα, βλ. N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 434, ἀρ. 13.

Λυκᾶς. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο (146/7 μ.Χ.) τοῦ Σισανίου, βλ. Δήμι-

τσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Λυκίδιον. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πτολεμαῖδα, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 36, ἀρ. 8.

Λύκος. Στὸν ἐφοβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Λυκᾶς.

Λυσάνιος. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀνω Κώμη Κοζάνης, βλ. Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 212, ἀρ. 10 καὶ εἰκ. 182.

Λυσίμαχος (6 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικὰ 1968-1970, «Μακεδονικὰ» 15 (1975) 311=SEG 24 (1969), ἀρ. 589), ἀπὸ τὴν Πτολεμαῖδα (Ν. Παππαδάκι «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 434, ἀρ. 13) καὶ ἀπὸ τὸ Σκοπὸν (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 11).

Λυσίστρατος. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Δρέπανο Κοζάνης, βλ. Α. Κεραμόπουλου, «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος» 1922, 309=X. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 6, ἀρ. 7=SEG I, 268.

Μακεδών (2 παραδείγματα). Στὸν ἐφοβικὸν κατάλογο (146/7 μ.Χ.) τοῦ Σισανίου (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Λυκᾶς) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Παλαιόκαστρο (Papageorgiou, BPhW 21 (1901) 700=Baege, ὥ.π., 52).

Μεγάρης. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Μέλι [σσα]. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ χωριό Καλαμίτσι (Μάνη) Γρεβενῶν, βλ. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 447, ἀρ. 46.

[Μέλι] τίνη. Σὲ ἐπιγραφὴ (ἐποχῆς Ἀδριανοῦ) ἀπὸ τὸ Νεστόριο Καστοριᾶς, βλ. Χ. Χατζῆ, Ἐφημ. «Δυτικὴ Μακεδονία» 5 Ὁκτ. 1964, σ. 2=Φ. Πέτσα, ΑΔ 20 (1965), Χρονικά, 439-440=E. Kapetanopoulos, Two Inscriptions from Upper Macedonia (Orestis), «Epigraphica» 34 (1971) 75-79.

Μέναδρος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὶς Πέτρες Φλώρινας, βλ. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 431, ἀρ. 1.

Μενέδημος, σύζυγος τῆς Ἀδίστας. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρεία, βλ. Α. Κεραμόπουλου, Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν τῇ Ἀνω Μακεδονίᾳ, ΑΕ 1933, 48.

Μενέλαος (4 παραδείγματα). Τρία παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33 (1913) 339) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Δρούσκα—στὸ μυχὸ τῆς Βεγορρίτιδας λίμνης (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 435, ἀρ. 17).

Μενέλαι(λ)ος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω.

Μικήτης, Ιατρός. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πύλη τῆς Μικρῆς Πρέσπας, βλ. Α. Ἀνδρειωμένου, ΑΔ 22 (1967), Χρονικά, B², 416.

Μόσχος, ἐπιμελητής. Στὸ μνημεῖο ποὺ ἔστησε τὸ κοινὸν τῶν Ἐλιμιωτῶν πρὸς τιμὴν αὐτοκράτορα Ἀντωνίου Πίου (138-161 μ.Χ.), βλ. Δ. Κανατσούλη, Τὸ κοινὸν τῶν Ἐλιμιωτῶν, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον

Σφενδόνη», 1959, 209 κ.έ.=Κ. Σιαμπανόπουλου, Αίανή, 283.

Μύκων. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Κρατερό, βλ. Α. Κεραμόπουλλου, 'Ἐπιγραφὴ ἐκ Φλωρίνης, «'Αθηνᾶ» 58 (1954) 8=Bull. ép. 1956.

[Μυ]λιναῖος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Α. Κεραμόπουλλου, ΑΕ 1933, 42-43.

N(ε)ικανδρος (4 παραδείγματα). Δύο παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.) (JHS 33 (1913) 339) καὶ ἀπὸ ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸν "Ἄγιο Γεώργιο Γρεβενῶν (Ν. Παππαδάκι, «'Αθηνᾶ» 25 (1913) 446, ἀρ. 40=BSA 18 (1911/12) 184, ἀρ. 32) κι ἀπὸ τὸ Βοσκοχώρι (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 169).

N(ε)ικάνωρ (5 παραδείγματα). Τρία παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Νείκανδρος) καὶ δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὴ (2ου π.Χ. αἰ.). ἀπὸ τὴν 'Ακρινὴ (Χ. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 7, ἀρ. 9).

Nείκαρχος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (στὸ νησάκι τοῦ 'Αγ. 'Αχιλλείου), βλ. Φ. Πέτσα, Διόρθωσις ἐπιγραφῆς Ἅγιου 'Αχιλλείου, «Μακεδονικὰ» 6 (1964/65) 287-291=Bull. ép. 1966, 388, ἀρ. 238=SEG 24 (1969), ἀρ. 588.

N(ε)ικόλαος (6 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Nεικόμαχος (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (βλ. πιὸ πάνω) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ (3ου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὴν 'Αχλάδα Φλώρινας (Α. Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 38, ἀρ. 14).

Nεικόπολις. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (146/7 μ.Χ.), βλ. Δήμιτσα, 'Η Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Nεοκλῆς. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Νεικόμαχος.

Nεοπτόλεμος. Σὲ ἐπιγραφὴ τῶν Γρεβενῶν, βλ. Ν. Παππαδάκι, «'Αθηνᾶ» 25 (1913) 446, ἀρ. 43.

Nεότειμος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Νεικόμαχος.

Nίκαια. Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου μ.Χ. αἰώνα) ἀπὸ τὶς Πέτρες Φλώρινας, βλ. Ν. Παππαδάκι, δ.π., 431, ἀρ. 2.

[**Nικό**] στρατος. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Αίανῆς.

'Ολυμπία, θυγατέρα τοῦ Πρωτᾶ καὶ τῆς Μέστας. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Μελίτη Φλώρινας, βλ. Α. Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 40, ἀρ. 21=Ruesch, Jdl 84 (1969) 147, R 8.

'Ολυμπιάς (2 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Αίανή (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αίανή, 105) καὶ τὴν Ἐρμακιά (Α. Κεραμόπουλλου, δ.π., 37, ἀρ. 11=N. Παππαδάκι, δ.π., 434).

Ο ν ο μ α σ τ ὄ ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὶς Πέτρες Φλώρινας, βλ. N. Παππαδάκι, δ.π., 431, ἀρ. 2.

Ο ρ ἐ σ τ η ζ (3 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33 (1913) 339) καὶ σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Κοζάνης (Φ. Πέτσα, ΠΑΕ 1965, 26) καὶ τῆς Πτολεμαΐδας (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 895).

Π α ι ἀ ν. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν θέση «Μπουφάρι» (κοντὰ στὸ Τσοτύλι), βλ. N. Παππαδάκι, δ.π., 445, ἀρ. 37.

Π α ρ ἄ μ ο ν ο ζ (9 παραδείγματα). Τέσσερα παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33 (1913) 339) καὶ τὰ ὑπόλοιπα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Ἀχλάδα Φλώρινας (Α. Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράτημα, 40, δρ. 18), ἀπὸ τὴν Βέγορα (Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, 1968-1970, «Μακεδονικά» 15 (1975) 314), ἀπὸ τὴν Ἐξοχὴ (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 146), ἀπὸ τὶς Πέτρες (N. Παππαδάκι, δ.π., 431, ἀρ. 1) καὶ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Φλώρινας (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 27).

Π α ρ ι α ν ὄ ζ. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο (146/7 μ.Χ.) τοῦ Σισανίου, βλ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Π α ρ μ ε ν ἵ ω ν. Σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ Μουσείου Κοζάνης, ἀρ. κατ. 178.

Π α ρ μ ε ν ἵ ω ν (6 παραδείγματα). Τὰ τρία παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.) (JHS 33 (1913) 339) καὶ τὰ ὑπόλοιπα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Βοσκοχώρι (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 169), ἀπὸ τὴν Τσούκα Καστοριᾶς (N. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 442, ἀρ. 33) κι ἀπὸ τὸ Παλαιόκαστρο Κοζάνης (Papageorgiou, BPhW 21 (1910) 1566=A. Struck, AM 27 (1902) 316, ἀρ. 38).

Π ε λ ε ι γ ἐ ν η ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου π.Χ.) ἀπὸ τὸ Δίπορο Γρεβενῶν, βλ. N. Παππαδάκι, δ.π., 449, ἀρ. 52.

Π ε ρ δ ἵ κ κ α ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀκρινή, βλ. X. Μακαρόνα, ΑΕ 1936, 9=L. Widmann, Sylloge Inscriptionum, ἀρ. 106.

Π ε ρ [i] λ α ζ. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Παρμενίων.

Π λ ο ύ τ α ρ χ ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Αἰανῆς.

Π ο λ ύ σ τ ρ α τ ο ζ. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. BCH 79 (1955) 274=Bull. ép. 1956, 136, ἀρ. 147.

Π ο λ υ χ ἄ ρ η ζ (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Παρμενίων.

Π ό ρ [θ ο ζ ;], ἱερέας. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. A. Κεραμόπουλλου, ΑΕ 1933, 44.

Π ο σ (ε)ι δ ώ ν ι ο ζ (4 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Παρμενίων), στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34) καὶ σὲ

ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Βέγορα (Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικὰ 1968-1970, «Μακεδονικὰ» 15 (1975) 314) κι ἀπὸ τὴν Σιταριὰ Φλώρινας (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 436-437, ἀρ. 20=M. Alexandrescu-Vianu, «Dacia» 19 (1975) 196, ἀρ. 81).

Π ο τ ἄ μ ω ν (3 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Ποσειδώνιος) καὶ σὲ ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Δρούσκα—στὸ μυχὸ τῆς Βεγορρίτιδας λίμνης (Ν. Παππαδάκι, δ.π., 435, ἀρ. 17) κι ἀπὸ τὰ Πετρανὰ Κοζάνης (Α. Κεραμόπουλου, «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἐλλάδος» 1922, 311).

Π ρ α ξ i ν ó η. Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου μ.Χ.) ἀπὸ τὶς Πέτρες Φλώρινας, βλ. Ν. Παππαδάκι, δ.π., 431, ἀρ. 2.

Π ρ α τ ο ν ε í κ η ζ. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Παρμενίων.

Π ρ ω τ ù ζ, σύζυγος τῆς Μέστας. Σὲ ἐπιγραφὴ (3ου μ.Χ. αἱ.) ἀπὸ τὴν Μελίτη Φλώρινας, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ (1931/32), Παράρτημα, 40, ἀρ. 21=Ruesch, Jdl 84 (1969) 147, R 8.

Π τ ο λ ε μ α ḥ ο ζ (3 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Π ύ ρ ρ ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πλατανιὰ Βοΐου, βλ. Ν. Παππαδάκι, δ.π., 444, ἀρ. 36.

Σ ε λ ḥ ν η. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πτολεμαΐδα, βλ. Ν. Παππαδάκι, δ.π., 434, ἀρ. 13.

Σ τ ρ ḥ τ ω ν (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33 (1913) 339) καὶ στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34).

Τ ī μ α i ο ζ (;). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω.

Τ υ χ i κ ḥ ζ. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (146/7 μ.Χ.), βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Στράτων.

Ύ ύ κ i ν θ ο ζ. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Στράτων.

Ύ ψ i γ o ν ο ζ. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (146/7 μ.Χ.), βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Στράτων.

Φ e i δ i s t η. Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου π.Χ. αἱ.) τῆς Αἰανῆς, βλ. Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 105.

Φ i λ a. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Τσούκα Καστοριᾶς, βλ. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 442, ἀρ. 33.

Φ i λ a γ ρ ο ζ. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (143/4 μ.Χ.), βλ. JHS 33 (1913) 339.

Φ i λ ḥ μ ω ν. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν περιοχὴν Κοζάνης, βλ. Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 33, ἀρ. 1.

Φιλίππος (17 παραδείγματα). Τὰ ἔπτὰ παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33 (1913) 339), ἀπὸ δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Καισαρειὰ (Α. Κεραμόπουλλου, ΠΑΕ 1932, 47. ΑΕ 1933, 48) καὶ τὴν Ἀχλάδα (Α. Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 40, ἀρ. 18) κι ἀπὸ ἔνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Δίπορο Γρεβενῶν (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 449, ἀρ. 51), ἀπὸ τὴν Κοζάνη (Χ. Μακαρόνα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, «Μακεδονικά» (1941/42) 638, ἀρ. 89=JHS 66 (1946) 113), ἀπὸ τὸν Κρόκο (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 12), ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Λυσίμαχος), ἀπὸ τὸ Σισάνι (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Στράτων) κι ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Φλώρινας (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 27).

Φιλίππος. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. JHS 33 (1913) 339.

Φιλωνίας. Ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Κέντρο (Βέντζια) Γρεβενῶν, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Ἀσκληπιάδης.

Φιλώτας (3 παραδείγματα). Τὰ δύο παραδείγματα στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33 (1913) 339) καὶ τὸ ἄλλο σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειὰ (Α. Κεραμόπουλλου, ΑΕ 1933, 44).

Φιλωτέρας (3 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Καισαρειὰ (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 200), ἀπὸ τὴν Ἀγ. Ἀννα Καστοριᾶς (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 442, ἀρ. 30) κι ἀπὸ τὸ Σειρήνι Γρεβενῶν (Ν. Παππαδάκι, δ.π., 447, ἀρ. 47).

Χρύσερος, δοῦλος. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. Χ. Μακαρόνα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, «Μακεδονικά» 2 (1941/42) 638, ἀρ. 89=JHS 66 (1946) 113.

Χρύστρας. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Δίπορο Γρεβενῶν, βλ. Ν. Παππαδάκι, δ.π., 449, ἀρ. 51.

Ωφελίων. Σὲ ἐπιγραφὴ ἄγνωστης προέλευσης τοῦ Μουσείου Φλώρινας, ἀρ. κατ. 5.

Δειλίλειος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (στὸ νησάκι τοῦ Ἀγ. Ἀχίλλειου), βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Φίλιππος.

Δημήτριος; Σὲ ἐπιγραφὴ ἄγνωστης προέλευσης τοῦ Μουσείου Φλώρινας, ἀρ. κατ. 5.

Κελεύσης. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. JHS 33 (1913) 339.

Κλεόπατρα Νείκη; Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Αἰανῆς, βλ. Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 144.

Νείκης. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Ρυάκι, βλ. Ἀρβανιτόπουλου, ΠΑΕ 1912, 241=Κεραμόπουλλου, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 35, ἀρ. 6.

Νικόδης. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Ἐθνικό (Μουσεῖο Φλώρινας).

Νικηφόρος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ροδιανή (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 163).

Νικόλαος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Κόμανο (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 894).

Πε[....]. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Ρυάκι, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Νε[....]
[....]α ν α ἵ ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. Β. Θεοφανείδη, Νέα προ-
σκτήματα τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ΑΕ 1939/41, Ἀρχαιο-
λογ. Χρονικά, 10, ἀρ. 36.

[Νείκ;] α ν δ ρ ο [ζ]. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ χωριό Ἑθνικὸ (Μουσεῖο
Φλώρινας).

[....]ε ώ νικος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἄγνωστης προέλευσης τοῦ Μουσείου
Φλώρινας, ἀρ. κατ. 5.

[....]κ ἀ νειοζ. Σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ Μουσείου Κοζάνης, ἀρ. κατ. 156.

[....]κ ο ν α ζ. Στὴν ἴδια ἐπιγραφὴ μὲ τὸ προηγούμενο ὄνομα.

[Μέ;] ν α ν δ ρ (ο) ζ. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἑξοχὴ
(Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 166).

[Θεῆ Δι;]ό δ ω ρ ο ζ. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. JHS 33 (1913)
339.

[....]ό δ ω ρ ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. Χ. Μακαρόνα, ΑΕ 1936,
10, ἀρ. 17.

[Θεόδωρ;] ο ζ. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ.
Α. Κεραμόπουλου, ΠΑΕ 1932, 47.

[Φίλιππ;] ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα, βλ. πιὸ πάνω στὸ
λῆμμα Φίλιππος.

[Φίλιππ;] π ο ζ. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Αἰανῆς, βλ. Κ. Σια-
μπανόπουλου, Αἰανή, 144.

[Ιππόη Νικό;] σ τ ρ α τ ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς
Συλλογῆς Αἰανῆς.

[Ιππόη Νικό;] σ τ ρ α τ ο ζ. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ
Δρέπανο (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 7).

[....]σ τ ρ α ν κ ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Καισαρειά, βλ. Κ. Σιαμπανό-
πουλου, Αἰανή, 200.

[....]τ ο λ λ α ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Κόμανο (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ.
κατ. 894).

[Γέλ;] ω [ν]. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. JHS 33 (1913) 339.

B' Ξένα ἀνθρωπωνόμια

'Α γρίπ [παζ]. Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου μ.Χ. αι.) τῆς Κοζάνης, βλ. Χ. Μα-
καρόνα, ΑΕ 1936, 10, ἀρ. 17.

Αἴλιος (3 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου (Δή-
μιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216 = BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34) καὶ δύο
παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὴ (161-180 μ.Χ.) τῆς Αἰανῆς (Δ. Κανατσούλη, Τὸ

κοινὸν τῶν Ἐλιμιωτῶν, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Σφενδόνη», 1959, 209 κ.έ.=Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 283).

’Α λ φ ί δ ι ο ζ, στρατιώτης. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Λυγκηστίδας, βλ. BSA 18 (1911/12) 170, ἀρ. 3 [=ΑΕ 1913, 228].

’Α μ μ ί α (3 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Βεύη Φλώρινας (Vanderpool, AJA 58, 1954, 238=Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, «Μακεδονικὰ» 7, 1966/67, 355, ἀρ. 261=BCH 79, 1955, 276=«Ἀριστοτέλης» 10, 1958, 17), ἀπὸ τὸ Δίπορο Γρεβενῶν (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25, 1913, 449, ἀρ. 52) κι ἀπὸ τὸ Ρυάκι Κοζάνης (Ἀρβανιτόπουλου, ΠΑΕ 1912, 241=A. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14, 1931/32, Παράρτημα, 35, ἀρ. 6).

’Α ν ο ύ κ ι, δούλη. Σὲ ἀπελευθερωτικὴ πράξη (275 μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Ἐξοχὴ (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. κατ. 147).

’Α ν τ ω ν ε ᾱ ν ο ζ, στρατιώτης, γιὸς τῆς Κρισπείνας. Σὲ ἐπιγραφὴ (2ου μ.Χ. αἱ.) ἀπὸ τὶς Πέτρες Φλώρινας, βλ. Ν. Παππαδάκι, ὅ.π., 431, ἀρ. 3.

’Α ν τ ώ ν ι ο [ζ]. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Δρούσκα (στὸ μυχὸ τῆς Βεγορρίτιδας λίμνης), βλ. Ν. Παππαδάκι, ὅ.π., 435, ἀρ. 17.

Α ὑ ρ η λ ί α (8 παραδείγματα). Τέσσερα παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Ἀχλάδα (Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14, 1931/32, Παράρτημα, 38 καὶ 40, ἀρ. 14 καὶ 18), δύο παραδείγματα σὲ ἀπελευθερωτικὴ πράξη ἀπὸ τὴν Ἐξοχὴ (Μουσεῖο Κοζάνης, ἀρ. 147) κι ἀπὸ ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Σκοπὸ Φλώρινας (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25, 1913, 439, ἀρ. 25) κι ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Φλώρινας (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 27).

Α ὑ ρ η λ ί ο ζ (6 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Σκοπὸ (Ν. Παππαδάκι, ὅ.π., 439, ἀρ. 25—Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. 11), ἀπὸ τὴν Ἀχλάδα (Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14, 1931/32, Παράρτημα, 38, ἀρ. 14) καὶ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Φλώρινας (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 14 καὶ 20).

’Α φ ί α. Σὲ ἐπιγραφὴ (3ου μ.Χ. αἱ.) ἄγνωστης προέλευσης τοῦ Μουσείου Φλώρινας, ἀρ. κατ. 27.

[Β ἀ] β ι λ ο ζ. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Δίπορο Γρεβενῶν, βλ. Ν. Παππαδάκι, ὅ.π., 447, ἀρ. 46.

Β α β υ λ ώ ν, σύζυγος τῆς Κλεοπάτρας, Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Ἀγιο Χριστόφορο Ἐερδαίας, βλ. Ν. Παππαδάκι, ὅ.π., 433, ἀρ. 10.

Β α ρ ί ν η. Σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ Μουσείου Κοζάνης, ἀρ. κατ. 52.

Β á σ α. Σὲ ἐπιγραφὴ (3ου μ.Χ.) ἀπὸ τὴν Σιταριὰ Φλώρινας, βλ. Ν. Παππαδάκι, ὅ.π., 436-437, ἀρ. 20=M. Alexandrescu-Vianu, «Dacia» 19 (1975) 196, ἀρ. 81.

Β á σ σ ο ζ, δοῦλος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Παλαιογράτσιανο, βλ. L. Heuzey, Le mont Olympe et l'Acarnanie, ἀρ. 44=Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 207=P. Roussel, REG 27(1914) 455=REG 1930, 369=Baege, De Macedonum sacris, 192.

Γάιος (3 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33 (1913) 339), στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου (Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀνω Κώμη (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 205).

Γέμελος. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Γάιος.

Γναῖος. Σὲ ἐπιγραφὴ τῶν Γρεβενῶν, βλ. N. Papapadaki, «'Αθηνᾶ» 25 (1913) 446, ἀρ. 43.

Δομίτιος, μακεδονιάρχης. Σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ Βελβεντοῦ, βλ. Ch. Edson, Macedonica III, 195-196.

'Ιονλίανδος. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Φλώρινας, βλ. I. Touzatos, ΑΔ 24 (1969), Χρονικά, B², 334.

'Ιονλιανδος (4 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Γάιος), σὲ δύο ἐπιγραφὲς τῆς Λυγκηστίδας (BSA 18 (1911/12) 170, ἀρ. 3=AE 1913, 228. «'Αριστοτέλης» 10, 1958, 20) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. al.) ἀπὸ τὸ Σκοπὸ Φλώρινας (Μουσεῖο Φλώρινας, ἀρ. κατ. 11).

'Ιονλιος (7 παραδείγματα). Δύο παραδείγματα στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Γάιος) κι ἀπὸ ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Βάττυνα (JHS 33, 1913, 339), ἀπὸ τὴν Ἀνω Κώμη (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 205), ἀπὸ τὴν Καισαρειὰ (Α. Κεραμόπουλου, AE 1933, 42-43), ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (Φ. Πέτσα, «Μακεδονικὰ» 6 (1964/65) 287-291=Bull. ép. 1966, 388, ἀρ. 238=SEG 24, 1969, ἀρ. 588) κι ἀπὸ τὴν Πύλη τῆς Μικρῆς Πρέσπας (Α. Ἀνδρειωμένου, ΑΔ 22, 1967, Χρονικά, B², 416).

Καμι.... Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ νησάκι τῆς Βεγορρίτιδας λίμνης, βλ. N. Papapadaki, «'Αθηνᾶ» 25 (1913) 435-436, ἀρ. 16.

Κάπυλλος. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Αἰανῆς, βλ. A. Ἀνδρειωμένου, ΑΔ 24 (1969), Χρονικά, B², 332=Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 167.

Κλαύδιος (3 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Γάιος.

Κοσιντα. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. al.) ἀπὸ τὶς Κάτω Κλεινὲς στὸ Μουσεῖο Φλώρινας, βλ. «'Αριστοτέλης» 29 (1961) 10.

Κόϊντος. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Γάιος) καὶ σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Ἰούλιος) κι ἀπὸ τὴν Πύλη τῆς Μικρῆς Πρέσπας (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Ἰούλιος).

Κρισπείνα (2 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Κοζάνη (X. Makarona, AE 1936, 4, ἀρ. 5) κι ἀπὸ τὶς Πέτρες Φλώρινας (N. Papapadaki, «'Αθηνᾶ» 25 (1913) 431, ἀρ. 3).

Κρ(ε)ισπος (5 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33, 1913, 339) καὶ σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα ὸιούλιος), ἀπὸ τὴν Κοζάνη (Χ. Μακαρόνα, AE 1936, 4, ἀρ. 5), ἀπὸ τὴν Καισαρεὶα (Α. Κεραμόπουλον, AE 1933, 42-43) κι ἀπὸ τὸ Ρυάκι (Ἄρβανιτόπουλον, ΠΑΕ 1912, 241).

Λούκιος (2 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18, 1911/12, 185-186, ἀρ. 34) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ νησάκι τῆς Βεγορρίτιδας λίμνης (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25, 1913, 435-436, ἀρ. 16).

Λούκιος. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὸ Σκοπὸν Φλώρινας, βλ. Α. Κεραμόπουλον, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 40, ἀρ. 20.

Μᾶ. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ (Ζου-Ζου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὸ Παλαιόκαστρο, βλ. Papageorgiou, BPhW 21 (1901) 700=Baege, De Macedonum sa-
cris, 52.

Μαϊκήνας. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸ Σύνδενδρο Γρεβενῶν, βλ. ΠΑΕ 1936, 67 [=«Arch. Anzeiger» 52 (1937) 148].

Μαία. Σὲ ἐπιγραφὴ ἐντοιχισμένη σὲ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωριοῦ Πύργοι Εορδαίας, βλ. Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25 (1913) 434, ἀρ. 15.

Μαντα. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὶς Κάτω Κλεινὲς στὸ Μου-
σεῖο τῆς Φλώρινας, βλ. «Ἀριστοτέλης» 29 (1961) 10.

Μάξιμος. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (146/7 μ.Χ.), βλ.
Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Μάριος. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω.

Μαρκία. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ.) ἀπὸ τὸ Σκοπὸν Φλώρινας, βλ. Ν.
Παππαδάκι, ὅ.π., 439, ἀρ. 25.

Μαρκιανός. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Τσούκα Καστοριᾶς, βλ. Ν. Παπ-
παδάκι, ὅ.π., 442, ἀρ. 32.

Ματερώ. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὴν Μελίτη Φλώρινας, βλ.
Α. Κεραμόπουλον, ΑΔ 14 (1931/32), Παράρτημα, 40, ἀρ. 21=Ruesch, Jdl
84 (1969) 147, R 8.

Ματυμιανός. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ροδιανὴν (Μουσεῖο Κοζάνης,
ἀρ. κατ. 163).

Μέμη. Σὲ ἐπιγραφὴ (Ζου μ.Χ. αἰ.) ἀπὸ τὴν Ἀχλάδα Φλώρινας, βλ.
Α. Κεραμόπουλον, ὅ.π., 38, ἀρ. 14.

Μέστα. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Μελίτη Φλώρινας, βλ. Α. Κεραμόπουλ-
ον, ὅ.π., 40, ἀρ. 21=Ruesch, Jdl 84 (1969) 147, R 8.

Οὐαλερία. Σὲ ἐπιγραφὴ ἐντοιχισμένη σὲ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωριοῦ
Πύργοι Εορδαίας, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Μαμία.

Οὐαλέριος (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. JHS
33 (1913) 339.

Π ε τ ρ ω ν í α. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Αἰανῆς, βλ. Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 148.

Π ε τ ρ ώ ν i o c. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀνω Κώμη Κοζάνης, βλ. Λιούφη, Ἰστορία Κοζάνης, 32-33=Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 205.

Π λ ε ν ρ ð δ o c (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33, 1913, 339) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Τσούκα Καστοριᾶς (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25, 1913, 442, ἀρ. 32).

Π o (ν) π λ i o c (3 παραδείγματα). Δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὴ (3ου μ.Χ.) αἱ. ἀπὸ τὴ Σιταριὰ Φλώρινας (Ν. Παππαδάκι, δ.π., 436-437, ἀρ. 20=M. Alexandrescu-Vianu, «Dacia» 19, 1975, 196, ἀρ. 81) κι ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Αἰανῆς (Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 148).

Π ρ ε ð μ o c (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (JHS 33, 1913, 339) καὶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (Φ. Πέτσα, «Μακεδονικὰ» 15, 1975, 311=SEG 24, 1969, ἀρ. 589).

Π ρ ó κ λ o c (2 παραδείγματα). Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων (βλ. πιὸ πάνω) καὶ στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου (Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18, 1911/12, 185-186, ἀρ. 34).

Ρ ñ γ λ o c. Σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Κοζάνης, βλ. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14(1931/32), Παράρτημα, 33, ἀρ. 2.

Ρ u μ η τ á λ κ η c (2 παραδείγματα). Σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴ Βεύη (Vanderpool, AJA 58, 1954, 238=Φ. Πέτσα, Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά, «Μακεδονικὰ» 7, 1966/67, 355, ἀρ. 261=BCH 79, 1955, 276=«Ἀριστοτέλης» 10, 1958, 17) κι ἀπὸ τὴν Κοζάνη (Α. Κεραμόπουλου, ΑΔ 14, 1931/32, Παράρτημα, 33, ἀρ. 2).

Σ a μ β α θ í w v. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο (146/7 μ.Χ.) τοῦ Σισανίου, βλ. Δήμιτσα, Ἡ Μακεδονία, ἀρ. 216=BSA 18 (1911/12) 185-186, ἀρ. 34.

Σ e κ ο û n d o c. Στὸν ὕδιο ἐφηβικὸ κατάλογο, βλ. πιὸ πάνω.

Σ é x t o c. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀνω Κώμη, βλ. Λιούφη, Ἰστορία Κοζάνης, 32-33=Κ. Σιαμπανόπουλου, Αἰανή, 205.

Σ e ú θ η c. Σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Ἀνω Κώμη, βλ. Κ. Σιαμπανόπουλου, δ.π., 212, ἀρ. 10 καὶ εἰκ. 182.

Σ u λ o u a n ó c. Στὸν ἐφηβικὸ κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Σαμβαθίων.

Τ e ρ e n t i a n ñ c. Σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴ Σιταριὰ Φλώρινας, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Πούπλιος.

Τ e ρ e n t i a n ò c (3 παραδείγματα). Δύο παραδείγματα σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴ Σιταριὰ (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Πούπλιος) κι ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὴ ἄγνωστης προέλευσης τοῦ Μουσείου Φλώρινας, ἀρ. κατ. 5.

Τερτιανός. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Σαμβαθίων.

Τήρης. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. JHS 33 (1913) 339.

Τιβέριος (2 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Σαμβαθίων.

Τίτος (4 παραδείγματα). Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (βλ. πιὸ πάνω) καὶ σὲ ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Αἰανὴ (Χ. Μακαρόνα, AE 1936, 3, ἀρ. 3), ἀπὸ τὴν Δρούσκα—στὸ μυχὸ τῆς Βεγορρίτιδας λίμνης (Ν. Παππαδάκι, «Ἀθηνᾶ» 25, 1913, 435, ἀρ. 17) κι ἀπὸ τὴν ἀρχαία Λύκα (Φ. Πέτσα, «Μακεδονικὰ» 6, 1964/65, 287-291=Bull. ép. 1966, 388, ἀρ. 238=SEG 24, 1969, ἀρ. 588).

Φλάβιος (5 παραδείγματα). Δύο παραδείγματα στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Σαμβαθίων) κι ἀπὸ ἕνα παράδειγμα σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Αἰανῆς (Χ. Μακαρόνα, AE 1936, 3, ἀρ. 3), τῆς ἀρχαίας Λύκας (βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Τίτος) καὶ τῶν Πύργων Ἐορδαίας (Ν. Παππαδάκι, δ.π., 434, ἀρ. 15).

Φούδανός. Στὸ δόγμα τῶν Βαττυναίων, βλ. JHS 33 (1913) 339.

Φούδινος. Στὸν ἐφηβικὸν κατάλογο τοῦ Σισανίου, βλ. πιὸ πάνω στὸ λῆμμα Σαμβαθίων.

RÉSUMÉ

Dimitrios C. Samsaris, L'anthroponymie de la Macédoine Occidentale à l'époque romaine d'après les données épigraphiques*.

Il y a cinq ans qu'on prépare au Centre de Recherches Archéologiques de la Société d'Études Macédoniennes un Corpus d'inscriptions anciennes de la Macédoine Occidentale (c'est-à-dire de la partie grecque de l'ancienne Haute Macédoine). Pour faciliter la recherche historique de cette région, l'auteur donne dans le présent article le matériel anthroponymique fourni par les inscriptions trouvées jusqu'à maintenant en Macédoine Occidentale. Les recherches statistiques faites sur les noms de personnes ont prouvé que les exemplaires de noms attestés par les inscriptions de l'époque romaine (II av. J.-C.-IV ap. J.C.) arrivent au total le nombre de 454 dont la grande majorité (335 noms ou 73,8%) sont grecs et le reste (119 noms ou 26,2%) sont étrangers.

Les 190 exemplaires des anthroponymes grecs ont un caractère pangrec, c'est-à-dire ils se rencontrent dans tout le monde hellénique ou hellénisé. Parmi ces noms on remarque huit catégories: noms théophoriques, mythologiques et historiques, noms qui montrent des qualités morales et physiques ou expriment des espérances ou d'autres idées des parents, noms empruntés à la nature et noms qui se rattachent à la guerre. Parmi les anthroponymes grecs il y a aussi trois épirotes et un théssalien. Mais ce sont les noms macédoniens dont le nombre est particulièrement élevé (145 noms ou 43,3% sur la totalité des noms grecs). Le pourcentage augmenté des noms macédoniens, qui donne une particularité à la Macédoine Occidentale, s'explique surtout par le patriotisme local des Macédoniens qui se manifeste clairement par leur persistance à l'ancienne tradition anthroponymique. Enfin, parmi les 119 anthroponymes étrangers attestés par les inscriptions il y a neuf noms thraces, dix noms anatoliens et un nom illyrien. Mais la plus grande majorité des anthroponymes étrangers sont romains (96 noms).

Quant au système anthroponymique, l'auteur constate que dans certains cas les enfants portent les mêmes noms que leurs parents. Les arbres généalo-

---

* Il s'agit du texte d'une communication faite au VIIIe Congrès International d'Epigraphie Grecque et Latine (Athènes, 3-9 octobre 1982).

giques donnent une idée plus précise par rapport au système anthroponymique. Quant à la formule onomastique on constate l'emploi de quatre formes: deux grecs, un romain et un mixte. Des ces formes ce sont les grecs qu' on rencontre plus souvent sur les inscriptions.

Enfin, l'auteur en se basant sur les données de l'anthroponymie, dégage des diverses conclusions historiques concernant les cultes, la composition de la population, la société et l'hellénisation-romanisation anthroponymique en Macédoine Occidentale à l'époque romaine. Ainsi, en se basant sur les noms théophoriques on constate le culte des 10 dieux grecs (Apollo, Artémis, Aphrodite, Asklépios, Dionysos, Dioscures, Hermès, Isis, Poseidôn et Zeus).

Quant à la composition de la population, on constate l'installation en Macédoine Occidentale des parèques athéniens, thessaliens et romains et encore des émigrés thraces, illyriens et anatoliens. Mais, il est remarquable que le nombre des étrangers installés dans cette région était sans doute très déminué en comparaison avec le reste de la Macédoine. Ce phénomène démographique s'explique surtout par des raisons économiques, c'est-à-dire par la pauvreté de cette région montagneuse et par le manque de plusieurs centres urbains qui constituaient partout pôles d'attraction des émigrés.

En se basant sur l'anthroponymie on peut aussi puiser des renseignements utiles à propos des diverses classes sociales et surtout de l'aristocratie et de la classe des esclaves. D'ailleurs les paires mixtes des noms (grecs et étrangers) dans les mêmes familles fournissent des indices précieux pour le phénomène sociale des mariages mixtes.

Mais l'anthroponymie présente, comme le prouve l'auteur, un intérêt particulier pour l'étude d'un autre phénomène socio-culturel; il s'agit de l'hellénisation et de la romanisation anthroponymique. Ainsi, on constate que les étrangers avaient été progressivement assimilés. Il est remarquable que la plupart des Thraces et des Anatoliens ont été hellénisés. De même, c'étaient plusieurs Romains qui, vers la fin de l'époque impériale, ont été aussi hellénisés. Par contre, en jugeant du nombre des noms romains, on aboutit à la conclusion que la romanisation anthroponymique n'avait pas fait le même progrès que l'on voit dans le reste de la Macédoine-surtout en Macédoine Orientale et Septentrionale où il y avaient des colonies romaines et municipia qui fonctionnaient comme vrai foyers de romanisation. En général, la romanisation anthroponymique-indépendamment de son expansion-avait touché les étrangers (Thraces et Anatoliens) et aussi les Macédoniens. Mais, il semble clairement que la romanisation anthroponymique n'avait pas touché dans le même degrés tous les Macédoniens. Ain-

si, à partir des données anthroponymiques, l'auteur constate l'existence de six niveaux de romanisation. D'après cette distinction, la romanisation était complète dans le dernier niveau où les romanisés portaient uniquement des noms romains.

Enfin, en se basant sur les données épigraphiques, l'auteur établit un catalogue anthroponymique de la Macédoine Occidentale. Ce catalogue contient tous les noms grecs et étrangers qu'on rencontre sur les inscriptions datées du IIe s.av. J.-C. jusqu' au milieu du IVe s. ap. J.-C.